

SÍDLISKO OTOMANSKO-FÜZESABONYSKEJ KULTÚRY V KOŠICIACH¹

Ľubomíra Kaminská

DOI: <https://doi.org/10.31577/szausav.2022.69.2>

Keywords: Eastern Slovakia, Košice, Early Bronze Age, settlement, Otomani-Füzesabony cultural complex (OFCC), analysis of finds

Settlement of the Otomani-Füzesabony Culture in Košice

The rescue archaeological excavation at the site of Košice-Táborisko (Košice-Juh) was initiated by construction of the OC Cassovia shopping centre in 2000. Settlement of Táborisko site belongs to the open habitation of the Otomani-Füzesabony culture people from the Bronze Age. We have studied 41 features including part of the floor with a hearth from an above-ground house, a production feature, a storage pit, separate hearths or hearths in settlement pits, post-holes, settlement pits. A considerable portion of finds consists of pottery. Apart from it, bone and antler material, animal bones, chipped lithic industry, daub and stones have been obtained. Metal industry is represented only by a fragment of a needle from a bronze pin. Pottery sherds come from jugs, cups, bowls, a cylindrical vessel, amphoras and pots. The discovered finds and radiocarbon dating within the span of 1787–1539 cal BC allow classification of the settlement in Košice-Táborisko in the classical stage of the Otomani-Füzesabony culture.

ÚVOD

Nová archeologická lokalita bola objavená a skúmaná v časti Košice-Juh, v polohe Táborisko v roku 2000. Prieskum a výskumné práce boli vyvolané výstavbou Obchodného centra Cassovia (obr. 1: 1). Na celej ploche sa plánovalo s výstavbou viacerých objektov. V roku 2000 sa malo stavať obchodné centrum (obchod Carrefour) a parkovisko. V časovo nespresnenom slede naň mali nasledovať stavby iných objektov (obr. 2).

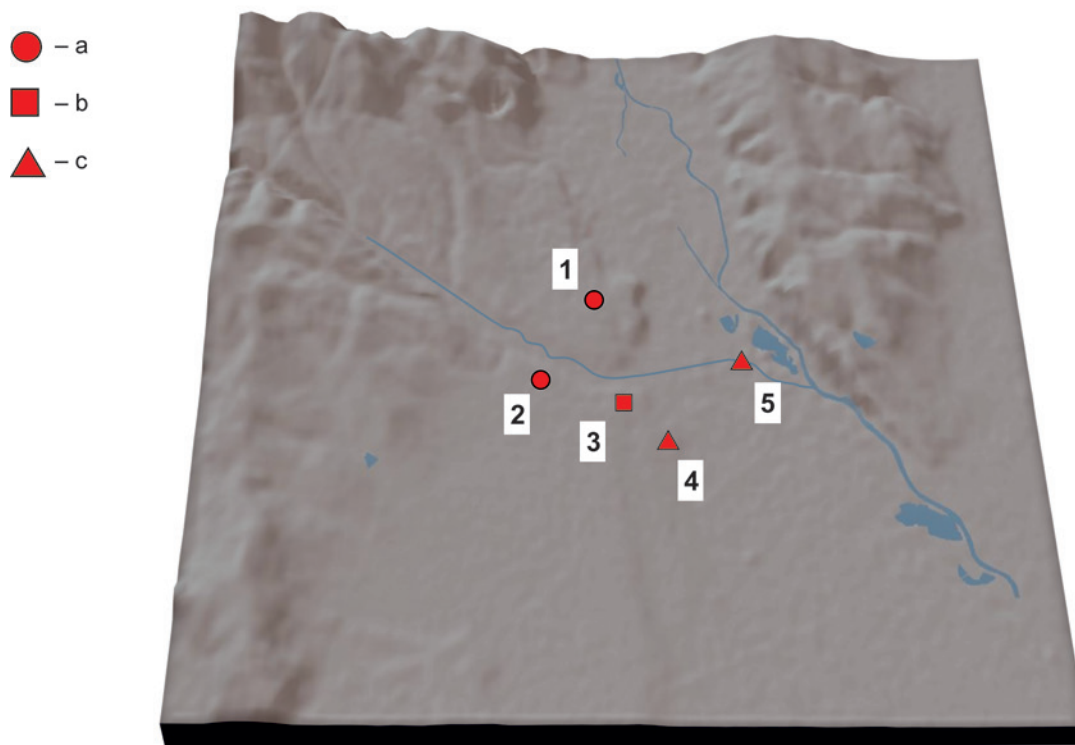
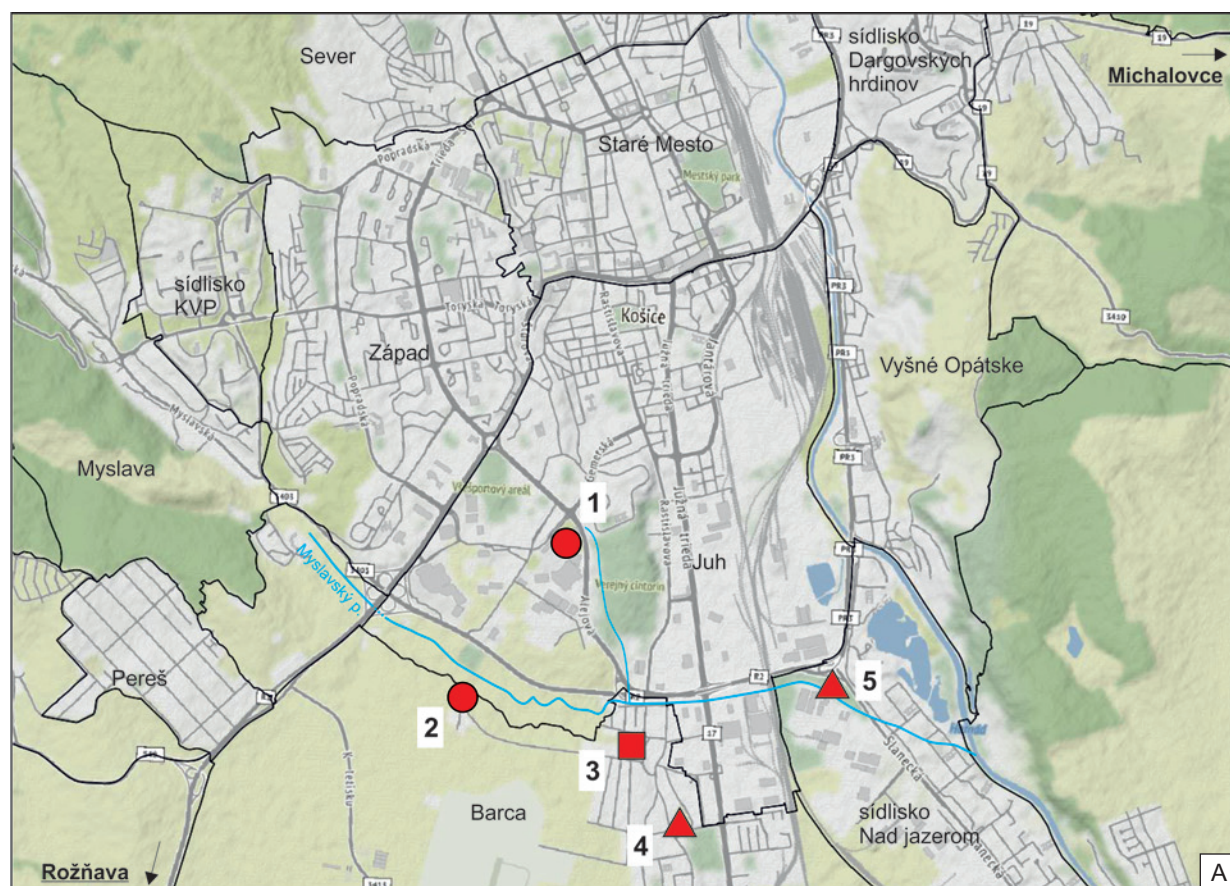
Pred začiatkom zemných prác, ktoré boli súčasťou stavby OC Cassovia, nebolo možné na rozsiahlom priestore asi 25 ha urobiť archeologický prieskum, pretože plocha bola niekoľko rokov neobrábaná a zarastená hustou burinou, trávou. Z rovnakého dôvodu nebolo možné realizovať ani geofyzikálny prieskum.

Stavba OC Cassovia (obchod Carrefour) a parkovisko zaberala strednú a juhovýchodnú časť plochy (parcela 501/209). Západná a severná časť územia zostala v pôvodnom stave, rezervovaná pre budúce stavby. Podľa znenia zmluvy sa mal archeologický prieskum uskutočniť v auguste 2000 súčasne s postupujúcimi terénnymi úpravami na stavenisku. Počas nich sme po odstránení ornice v priestore budúceho parkoviska našli koncentrácie črepov otomansko-füzesabonyskej kultúry z doby bronzovej, mazanicu, kamene, štiepanú kamennú industriu a zlomok bronzovej ihlice. Tým boli splnené predpoklady pre začatie archeologického výskumu. Predstihový záchranný archeologický výskum sme uskutočnili v septembri a októbri 2000 (obr. 4).

GEOGRAFICKÁ POLOHA

Plocha stavby je lemovaná zo severnej a z východnej časti Alejovou ulicou a zo západnej časti ulicou Pri prachárni, ktoré sa stretávajú v severnom cípe pozemku. Na mape je táto poloha označená ako Táborisko. Rovná poloha Táborisko siaha po hranu terasy. Severným smerom, cez ulicu Alejová, sa terén pomerne

¹ Príspevok vznikol s podporou agentúry VEGA 2/0084/18 „Vývoj a premeny sídliskových štruktúr horného Potisia v praveku a v rannej dobe dejinnej“.

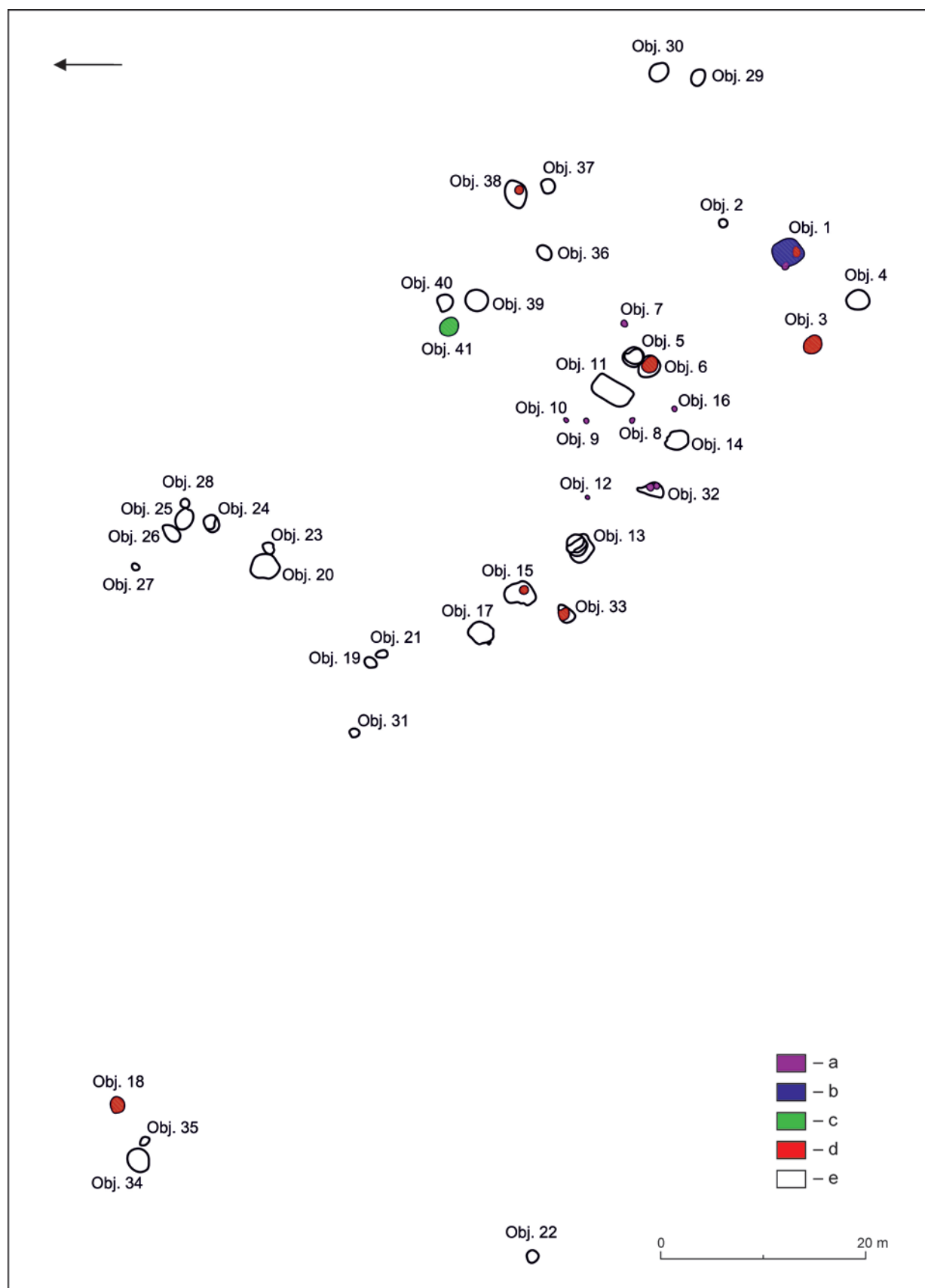

B

Obr. 1. Košice. Mapy hlavných skúmaných lokalít. 1 – Košice-Táborisko; 2 – Košice-Barca, poloha Svetlá III; 3 – Košice-Barca I; 4 – Košice-Barca III; 5 – Košice-Nižné Kapustníky. Legenda: a – sídlisko; b – opevnená osada; c – pohrebisko.

Obr. 2. Košice-Táborisko. Situačný náčrt. Legenda: a – cesta; b – budova; c – potok; d – objekt.

Obr. 3. Košice-Táborisko. Plán rozloženia objektov na sídlisku. Legenda: a – kolová jama; b – výrobný objekt; c – zásobnicová jama; d – ohnisko; e – sídliskový objekt.

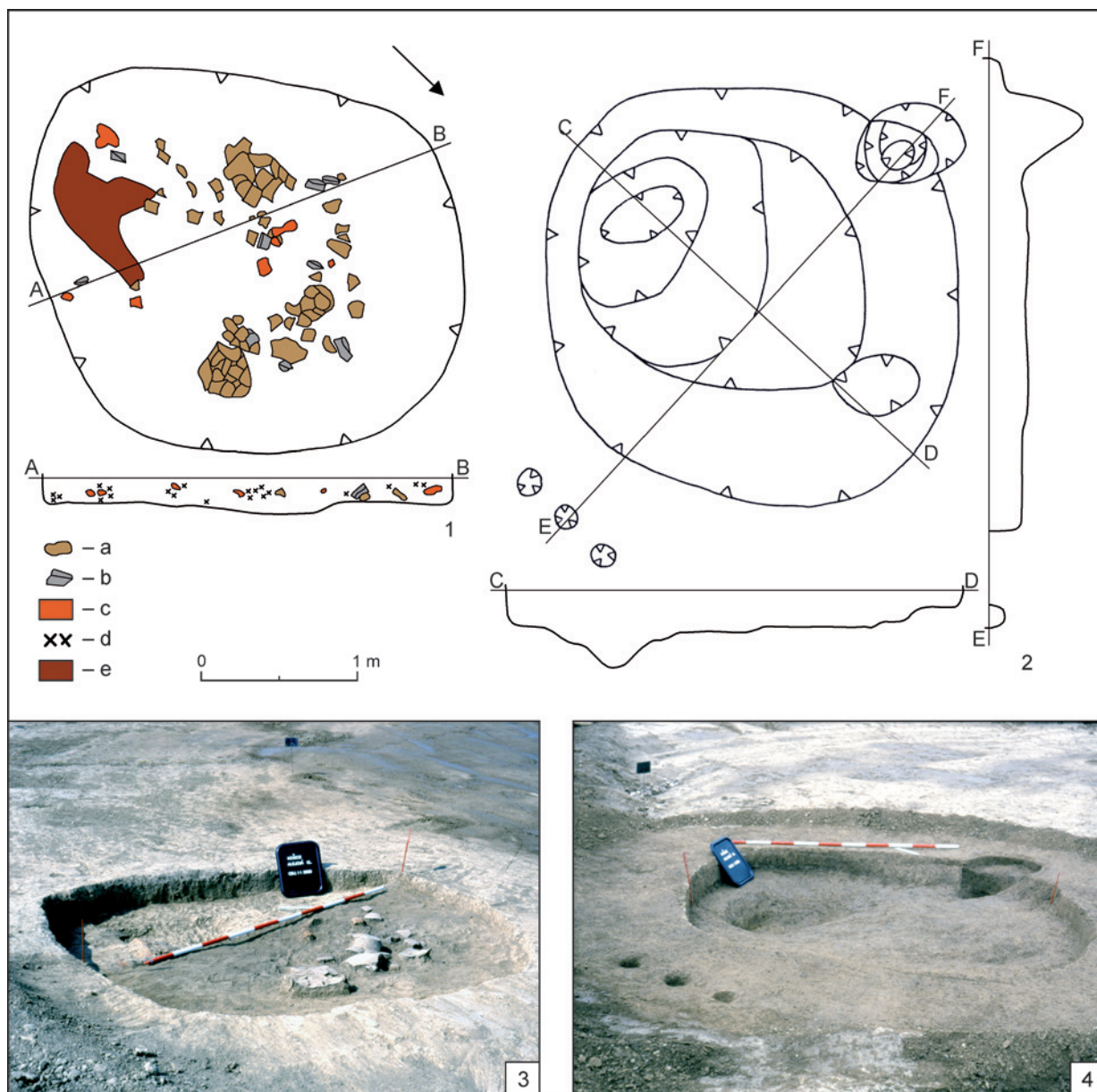

Obr. 4. Košice-Táborisko. Plocha stavby OC Cassovia.

strmo skláňa k potoku. Podľa starších máp potok pramenil západne od Táboriska a tiekol cez jeho severnú časť, ktorá bola pôvodne výrazne znížená. Potom sa stáčil na juh (dnes je vedný potrubím pod Alejovou ulicou) až na úpätie svahu, kde je na opačnej strane Verejný cintorín. Južným smerom Táborisko nadväzuje na polohu Galgovec, ktorá sa zvažuje k Myslavskému potoku. Terasy Myslavského potoka boli v praveku veľmi intenzívne osídlené v dobách kamenných (paleolit, neolit) a pilinskou kultúrou v dobe bronzovej (Bánesz 1968; Jílková 1961; Kaminská 1981; 1999; 2001, 2007; 2020; Kaminská/Novák 2002).

VÝSKUM LOKALITY

V roku 2000 sa na miestach, kde sa zistili koncentrácie črepov, pomocou stroja postupne odhrňali pásy zeminy na podložie, ktoré tvorí íl. Podľa rozloženia nálezov sa osídlenie rozprestieralo na ploche s rozmermi najmenej 150 × 150 m, v nadmorskej výške medzi 235,5 a 236 m (obr. 2; 3; 26: 1–3).

Obr. 5. Košice-Táborisko. Objekt 1/2000. Legenda: a – črep; b – kameň; c – mazanica; d – uhlíky; e – deštrukcia ohniska.

Časť územia bola zničená a nebolo možné ju preskúmať pri postupe zemných prác. Ako vyplynulo z nálezovej situácie, už pri prvom sťahovaní ornice boli odstránené mnohé nálezy, ako napr. dná obytných objektov, ktoré sa nachádzali v spodnej časti ornice. Okrem toho bola plocha roky ničená orbou. Na mieste sídliska sa vytvorila 10–30 cm mocná kultúrna vrstva, v ktorej boli premiešané črepy, malé kúsky mazanice, kamene a sporadicky aj štiepaná kamenná industria.

Zistené osídlenie polohy Táborisko patrí otvorenej osade ľudu otomansko-füzesabonskej kultúry. Otomansko-füzesabonská kultúra (OFK) je v súčasnosti označovaná aj ako otomansko-füzesabonský kultúrny komplex (OFKK) z doby bronzovej (Fischl 2018; Olexa 1987; Vladár 2014, 32). V rôznom čase boli v blízkosti sídliska v polohe Táborisko preskúmané ďalšie lokality tejto kultúry vtedy nazývané ako otomanská kultúra. Južnejšie, na pravej terase Myslavského potoka, boli na polykultúrnej lokalite Košice-Barca, poloha Svetlá III (obr. 1: 2) skúmané dva objekty otomanskej kultúry (Bánesz 1970). Približne v rovnakej vzdialenosti od Táboriska leží opevnená osada otomanskej kultúry v Košiciach-Barci I (Hájek 1961; Kabát 1955). Vzdušnou čiarou je vzdialená asi 1,2 km juhovýchodným smerom (obr. 1: 3). V nevelkej vzdialenosti od opevnej osady v Košiciach-Barci I bolo v polohe Barca III (obr. 1: 4) odkryté

pohrebisko otomanskej kultúry, ktoré nie je publikované (*Kabát 1954*). Ďalšie hroby otomanskej kultúry boli preskúmané spolu s hrobmi koštianskej kultúry juhovýchodne od Táboriska (obr. 1: 5), v polohe Nižné Kapustníky (*Pástor 1969*). Iné objekty otomanskej kultúry boli odkryté v Košiciach-Šebastovciach, v polohe Lapiše (*Budinský-Krička 1976, 68*). Viaceré nálezy keramiky otomansko-füzesabonyskej kultúry zo širšieho okolia pochádzajú väčšinou zo zberov (*Fischl/Olexa 2019*).

Ďalšie stavebné aktivity v polohe Táborisko sa uskutočnili až po niekoľkých rokoch. Pri niektorých z nich sa narazilo na pamiatky otomansko-füzesabonyskej kultúry (obr. 2). V západnej časti plochy boli v rokoch 2011 a 2012 pri stavbe obchodu MÖBELIX zistené nálezy keramiky otomansko-füzesabonyskej kultúry.² V roku 2015 bolo v severovýchodnej časti plochy pri stavbe obchodu DECATHLON odkrytých niekoľko sídliskových objektov s keramikou otomansko-füzesabonyskej kultúry.³ Pri stavbe obchodu DECODOM vo východnej časti Táboriska v roku 2012 bol zistený iba stredoveký sídliskový objekt z 12.–13. stor. (*Kaminská 2017*), nálezy otomansko-füzesabonyskej kultúry sa tam už nevyškýtali.

ANALÝZA SÍDLISKOVÝCH OBJEKTŮV

Pomerne silná kultúrna vrstva (do 30 cm pod ornicou) na viacerých miestach sťažovala identifikáciu okrajov zahĺbených sídliskových objektov. Dná niekoľkých kultúrnych objektov sa nepodarilo vyčleniť z kultúrnej vrstvy. O tom, že obydlia boli na dne ornice, svedčí časť dlážky nadzemného príbytku s ohniskom, objekt 22/2000, ktorú sme zdokumentovali v hĺbke 42 cm.

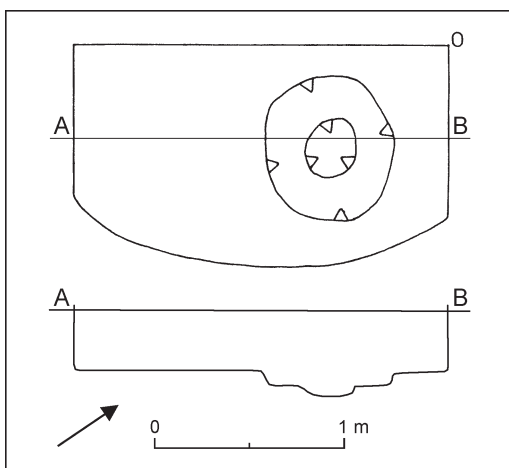
Sídliskové objekty

Počas výskumu sme odkryli 41 objektov rôzneho charakteru a tvarov (obr. 3). Pri popise sídliskových objektov uvádzame hĺbku po odstránení ornice (0–30/40 cm).

Objekt 1/2000

Predstavuje pravdepodobne výrobný objekt v tvare oválnej až štvoruholníkovej jamy so zaoblenými rohmi s rozmermi 262 × 270 cm. Dno objektu bolo nerovné, v hĺbke asi 24 cm od zachyteného povrchu a mierne sa zvažovalo do prostred. V južnej časti objektu bola deštrukcia ohniska, ktorá po vybratí dosiahla hĺbku 50 cm.

Pôvodne bol objekt zastrešený a strecha spočívala na kolovej konštrukcii. Väčšia kolová jama bola umiestnená priamo v západnom rohu objektu. Nosný stĺp bol šikmo zasadený a siahal do hĺbky 60 cm. Na dne bola jama hrotitá, smerom nahor sa rozširovala až do priemeru 50 cm. Oproti nej na vonkajšej východnej strane mimo objektu, bola trojica malých kolových jamiek s priemerom 15 cm a hĺbkou 9 cm (obr. 5).

Obr. 6. Košice-Táborisko. Objekt 2/2000.

Výplň objektu bola tmavšia a sypkejšia ako okolité podlažie. V objekte sa našlo väčšie množstvo črepov keramiky, hlavne z hrncovitých nádob (obr. 27: 7) a z ďalších keramických tvarov. Okrem toho sa v objekte našla mazanica, okruhliaky a kúsky lomového kameňa ako aj uhlíky a štiepaná kamenná industria. V blízkosti objektu sa pri prieskume našiel jediný kovový predmet – fragment ihly z bronzovej ihlice.

Objekt 2/2000

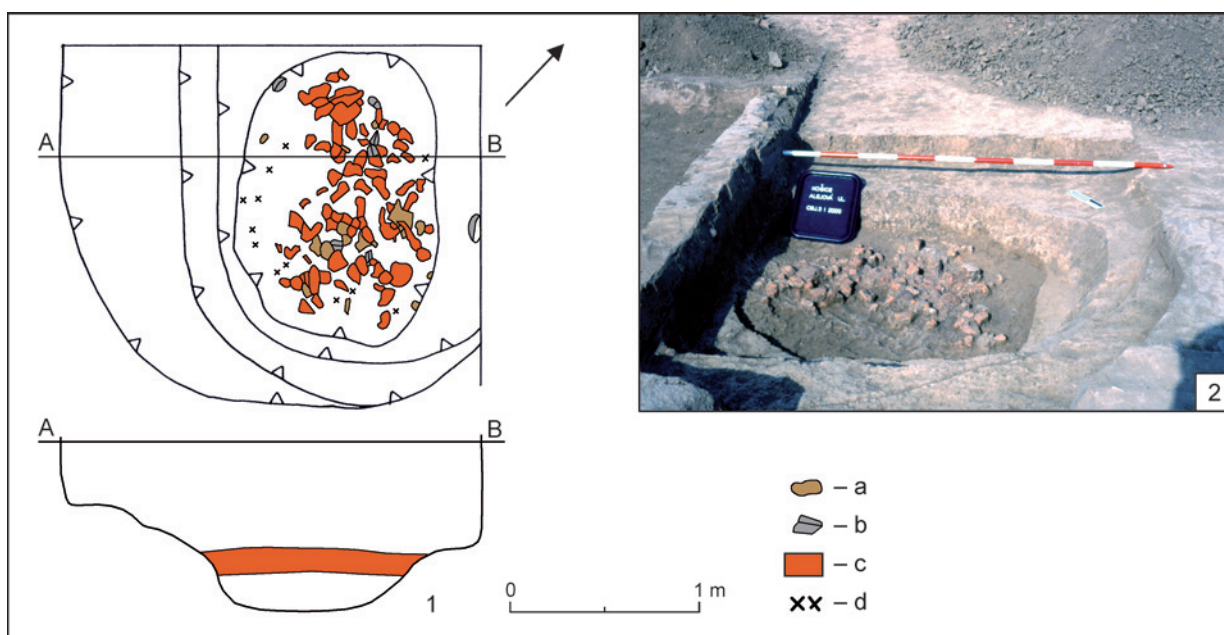
Malá oválna jama, mierne zahĺbená, prekrytá kultúrnou vrstvou. Obsahovala sporadické črepy, mazanicu a rôzne kamene (obr. 6).

Objekt 3/2000

Zahĺbené ohnisko na okraji skúmanej plochy. Ohnisko malo oválny tvar s rozmermi 160 × 110 cm. Hĺbka ohniska bola 92 cm. Ohnisko bolo prekryté kultúrnou vrstvou v oválnej jame, ktorej steny sa smerom dovnútra mierne šikmo zvažovali. Asi 30 cm nad takmer rovným dnom jamy bola 10 cm mocná vrstva polámaného výmazu ohniska, uhlíkov a kameňov. Pod touto vrstvou

² Výskum Východoslovenského múzea v Košiciach, ústna informácia J. Rákoša, nepublikované.

³ Ústna informácia R. Rusnák, nepublikované.

Obr. 7. Košice-Táborisko. Objekt 3/2000. Legenda: a – črep; b – kameň; c – mazanica; d – uhlíky.

jama siahala ešte o 20 cm hlbšie (obr. 7). Vo vrchnej časti objektu sme odkryli črepy keramiky, hlavne z hrncovitých nádob s zvieracie kosti, ktoré sa veľmi zle zachovali a pri vyberaní sa rozpadávali.

Objekt 4/2000

Oválna, plytko zahĺbená jama s priemerom 210 cm obsahovala črepy keramiky (obr. 8).

Objekt 5/2000

Pri odstraňovaní prvej vrstvy, ktorá bola rozorávaná, povrch objektu vytváral so susedným objektom 6/2000 spoločný obrys, pretože objekty boli situované tesne vedľa seba a ich okraje sa dotýkali. Objekt 5/2000 bola oválna jama, ktorej steny sú na jednej strane stupňovité a na druhej strane šikmo zahĺbené po nerovné dno, ktoré je v hĺbke 48 cm. V spodnej časti nad dnom je vrstva hlíny vlnovite zvírená, čo mohlo vzniknúť azda mrazom. Zvyšok objektu bol potom zasypávaný neskôr (obr. 9; 26: 5). V tmavšej výplni objektu sa nachádzalo väčšie množstvo črepov, kameňov, mazanice a uhlíkov. Sporadicky bola zastúpená štiepaná kamenná industria z obsidiánu a zle zachované zvieracie kosti.

Objekt 6/2000

Nachádzal sa v tesnej blízkosti objektu 5/2000. Bol hlbší ako susedný objekt, siahal do 103 cm. Objekt sa najprv lievnikovite zužuje, po deliacu vrstvu v jeho výplni, potom sú steny takmer kolmé a postupne prechádzajú k nerovnému dnu (obr. 9).

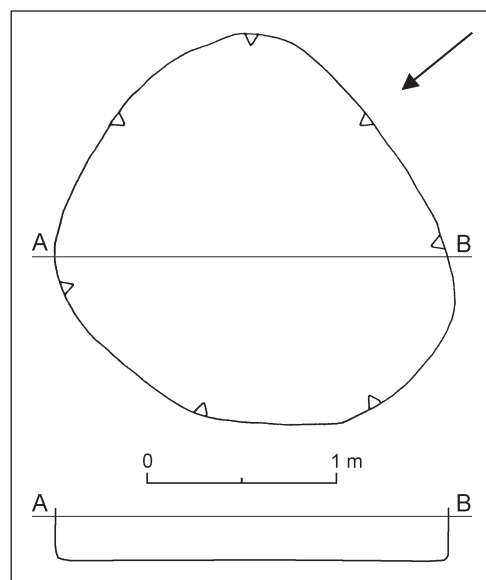
Tmavá výplň objektu obsahovala veľké množstvo uhlíkov, čo nasvedčuje existencii ohniska v tejto jame, resp. na istej úrovni. Okrem nich sa tam vyskytovali kamene, mazanica a sporadické črepy. Smerom dole, na úrovni dna objektu 5/2000, výplň pokračovala svetlohnedou mramorovanou vrstvou, ktorá bola aj na stenách objektu. Vo vrchnej časti jamy bolo väčšie množstvo črepov, kameňov, mazanice a tiež uhlíkov. Vyskytla sa aj štiepaná kamenná industria a zle zachované zvieracie kosti.

Objekt 7/2000

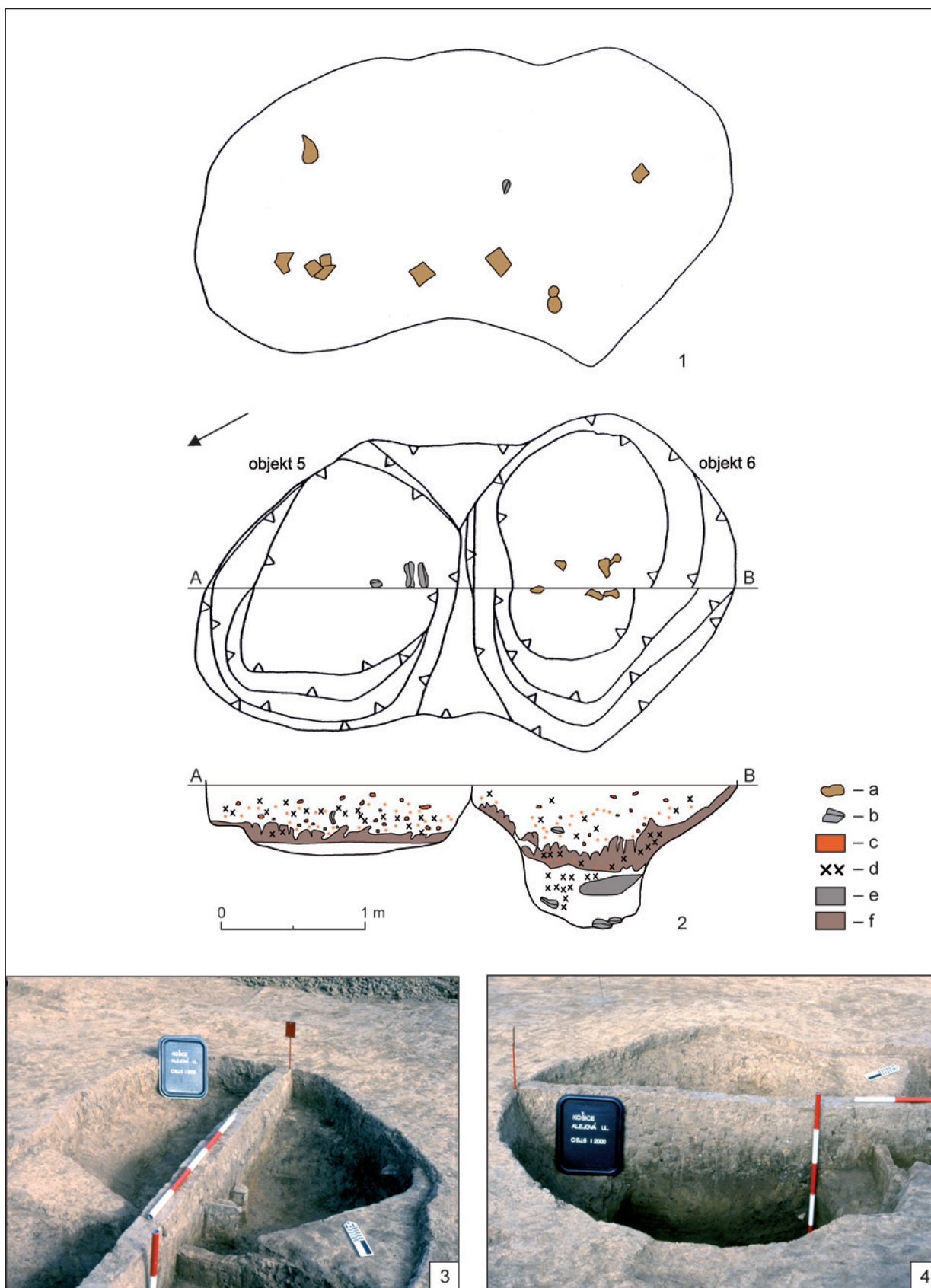
Kolová jama s priemerom 34 cm a hĺbkou 52 cm, steny boli kolmé, dno rovné (obr. 10: 1).

Objekt 8/2000

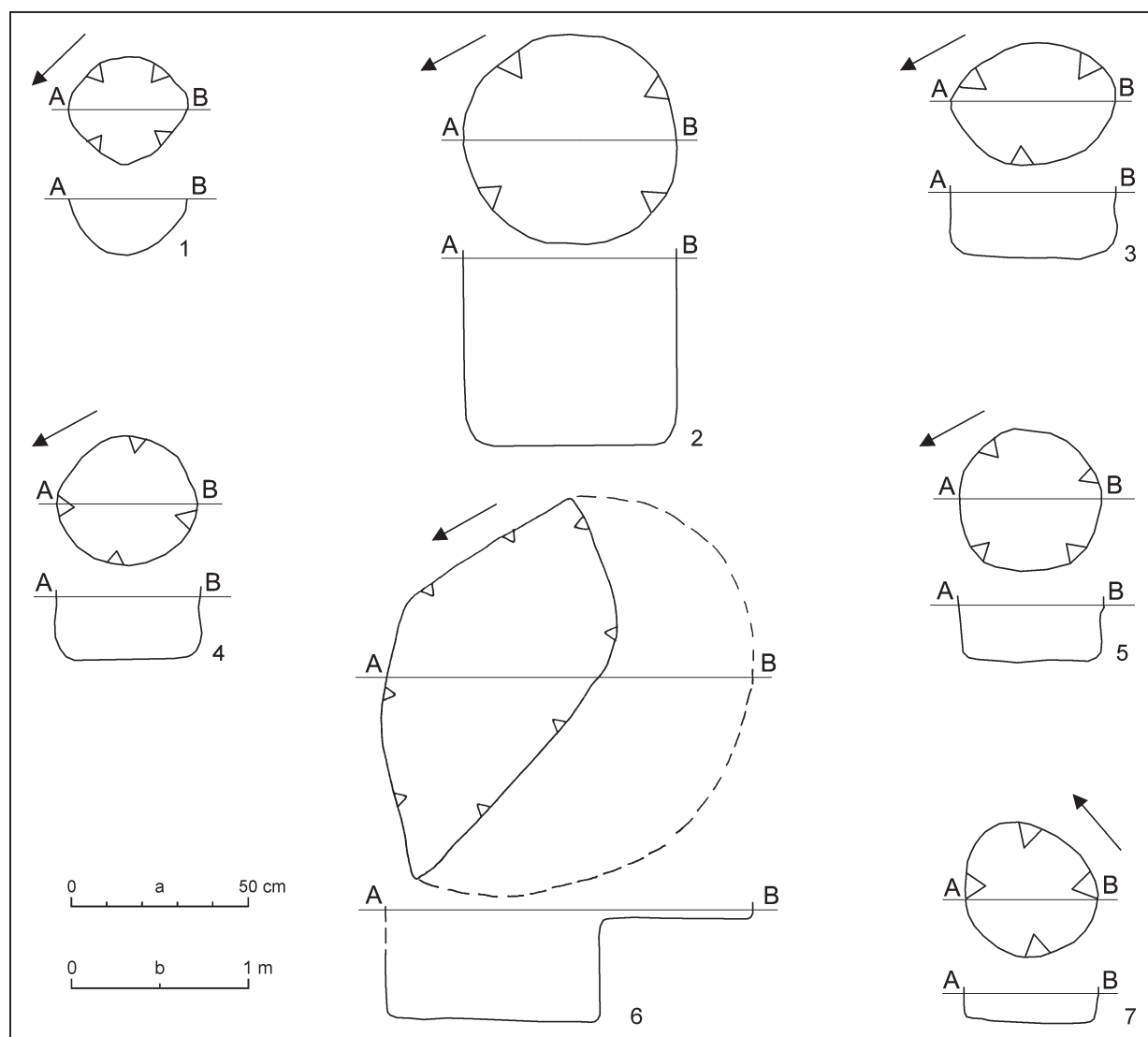
Kolová jama s priemerom 60 cm a hĺbkou 52 cm, steny boli kolmé, dno rovné (obr. 10: 2; 26: 5).

Obr. 8. Košice-Táborisko. Objekt 4/2000.

Obr. 9. Košice-Táborisko. Objekty 5/2000 a 6/2000. Legenda: a – črep; b – kameň; c – mazanica; d – uhľíky; e – sivá hlina; f – sivohnedá mramorovaná hlina.

Obr. 10. Košice-Táborisko. Objekty: 1 – 7/2000; 2 – 8/2000; 3 – 9/2000; 4 – 10/2000; 5 – 12/2000; 6 – 14/2000; 7 – 16/2000. Mierka: a – 1–5, 7; b – 6.

Objekt 9/2000

Kolová jama s priemerom 44 cm a hĺbkou 18 cm, steny boli kolmé, dno rovné (obr. 10: 3; 26: 5).

Objekt 10/2000

Kolová jama s priemerom 40 cm a hĺbkou 17 cm, steny boli kolmé, dno rovné (obr. 10: 4; 26: 5). Obsahovala črepy, mazanicu, obsidiánový artefakt a zvieraciu kosť.

Objekt 11/2000

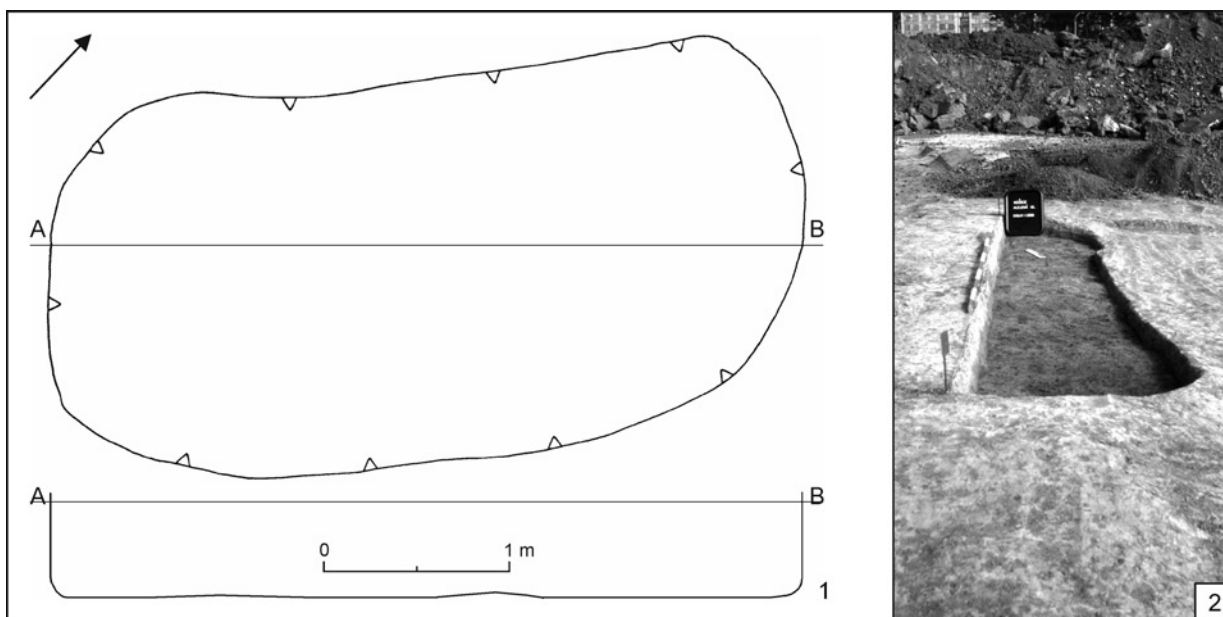
Po začistení sa rysoval ako nepravidelne oválny objekt dlhý 360 cm a široký 216 cm. Bol bez nálezov, preto sme robili len rez do hĺbky 50 cm (obr. 11; 26: 5).

Objekt 12/2000

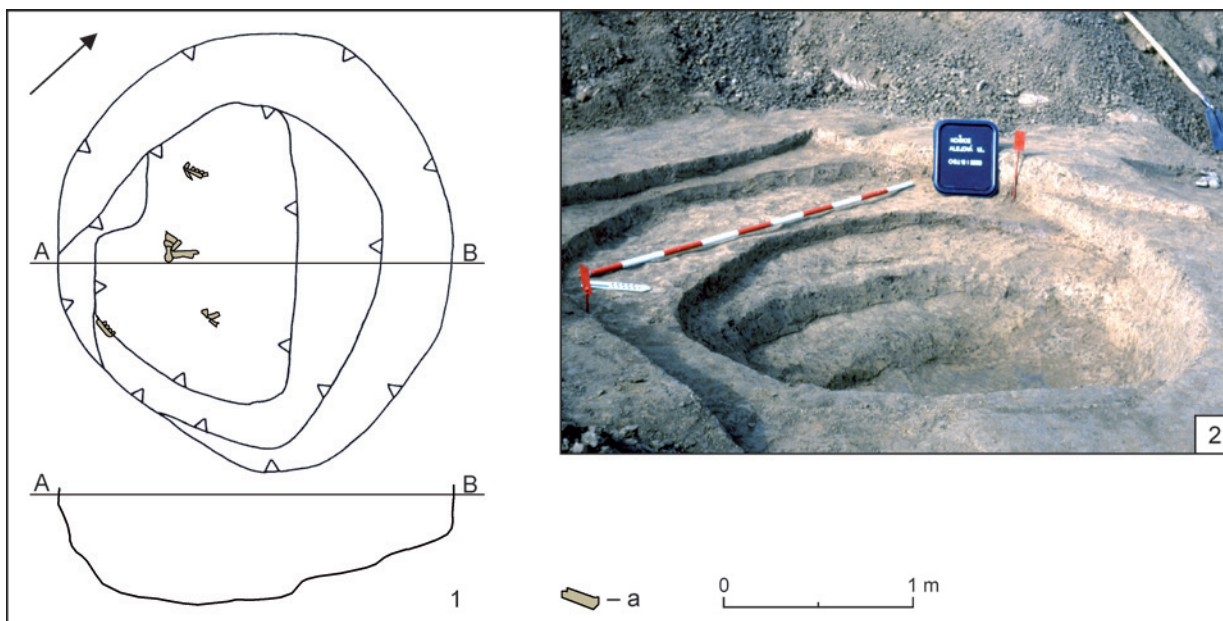
Kolová jama s priemerom 40 cm a hĺbkou 16 cm, steny boli kolmé, dno rovné (obr. 10: 5). Obsahovala črepy.

Objekt 13/2000

Oválna, stupňovite zahĺbená jama s nerovným dnom. Priemer objektu bol 210 cm a hĺbka 62 cm (obr. 12). Vo výplni objektu sa nachádzala keramika, mazanica, kamene, štiepaná kamenná industria a zvieracie kosti, ktoré sa podarilo čiastočne zachrániť a sčasti sa úplne rozpadli. Črepy pochádzajú hlavne z hrncovitých nádob zdrsnených slamovaním.

Obr. 11. Košice-Táborisko. Objekt 11/2000.

Obr. 12. Košice-Táborisko. Objekt 13/2000. Legenda: a – zvieracie kosti.

Objekt 14/2000

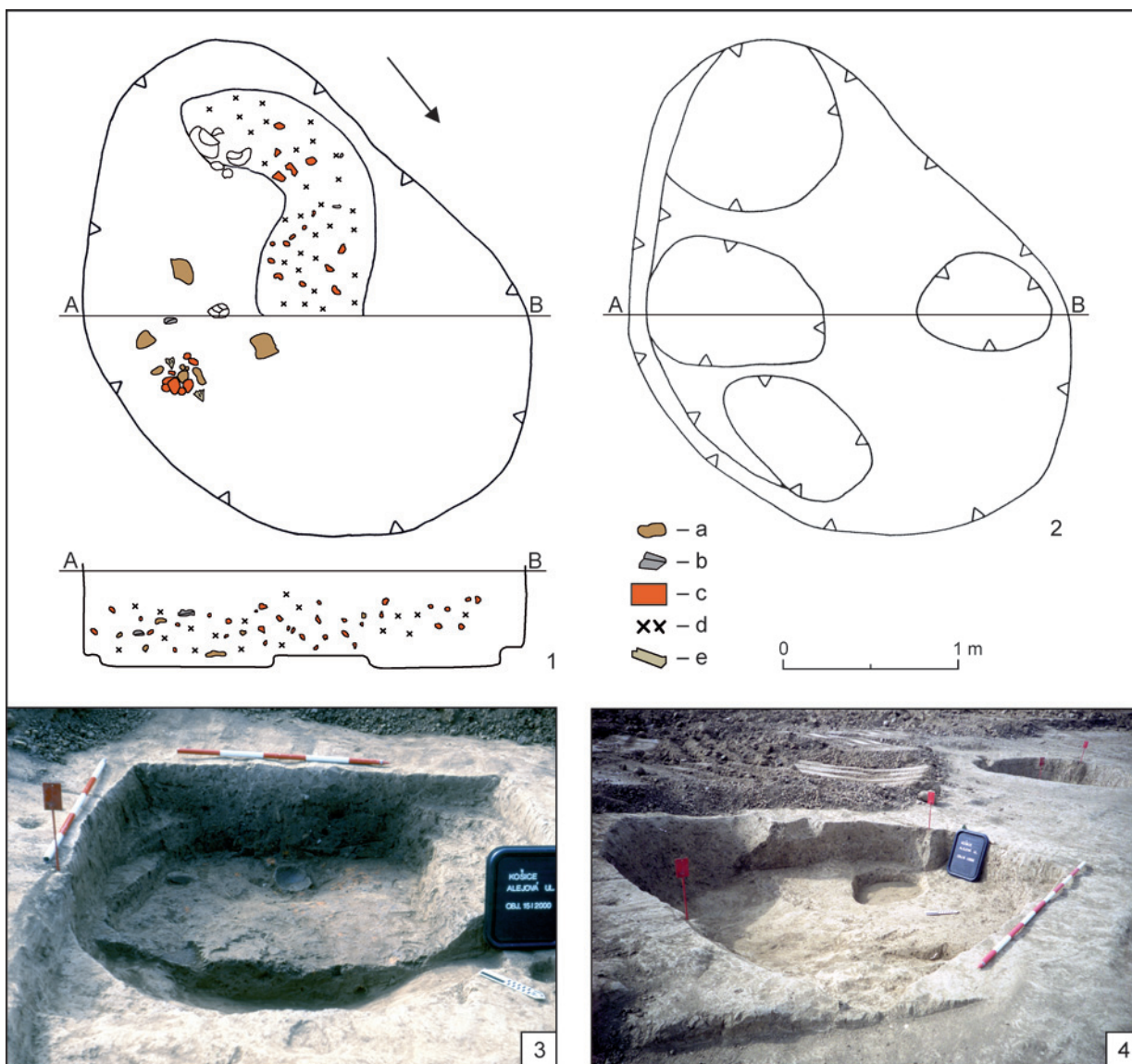
Oválna jama s priemerom 210 cm bola úplne bez nálezov (obr. 10: 6). Preskúmali sme ju rezom do hĺbky 60 cm od zachyteného povrchu.

Objekt 15/2000

Nepravidelná oválna zahĺbená jama s takmer kolmými stenami a nerovným dnom. Priemer objektu bol 254 cm, hĺbka 60 cm. V časti objektu bolo nad dnom ohnisko, deštrukcia ktorého bola v podobe prepálenej hliny, kúskov výmazu a uhlíkov (obr. 13). Tmavá výplň objektu obsahovala aj väčšie množstvo črepov prevažne z hrncovitých nádob, zle zachované zvieracie kosti, štiepanú kamennú industriu a kamene.

Objekt 16/2000

Kolová jama s priemerom 38 cm a hĺbkou 8 cm, steny mala kolmé, dno rovné (obr. 10: 7).

Obr. 13. Košice-Táborisko. Objekt 15/2000. Legenda: a – črep; b – kameň; c – mazanica; d – uhlíky; e – zvieracie kosti.

Objekt 17/2000

Oválna jama s priemerom 220 cm, kolmé steny spadajú k rovnému dnu a dosahujú hĺbku 44 cm. V západnej časti bola rozšírená o menšie zahĺbenie. Jama obsahovala uprostred zhľuk kameňov, z ktorých jeden bol veľký $35 \times 20 \times 20$ cm a viacero menších, keramické črepy, kúsky mazanice, štiepanú kamennú industriu a uhlíky (obr. 14).

Objekt 18/2000

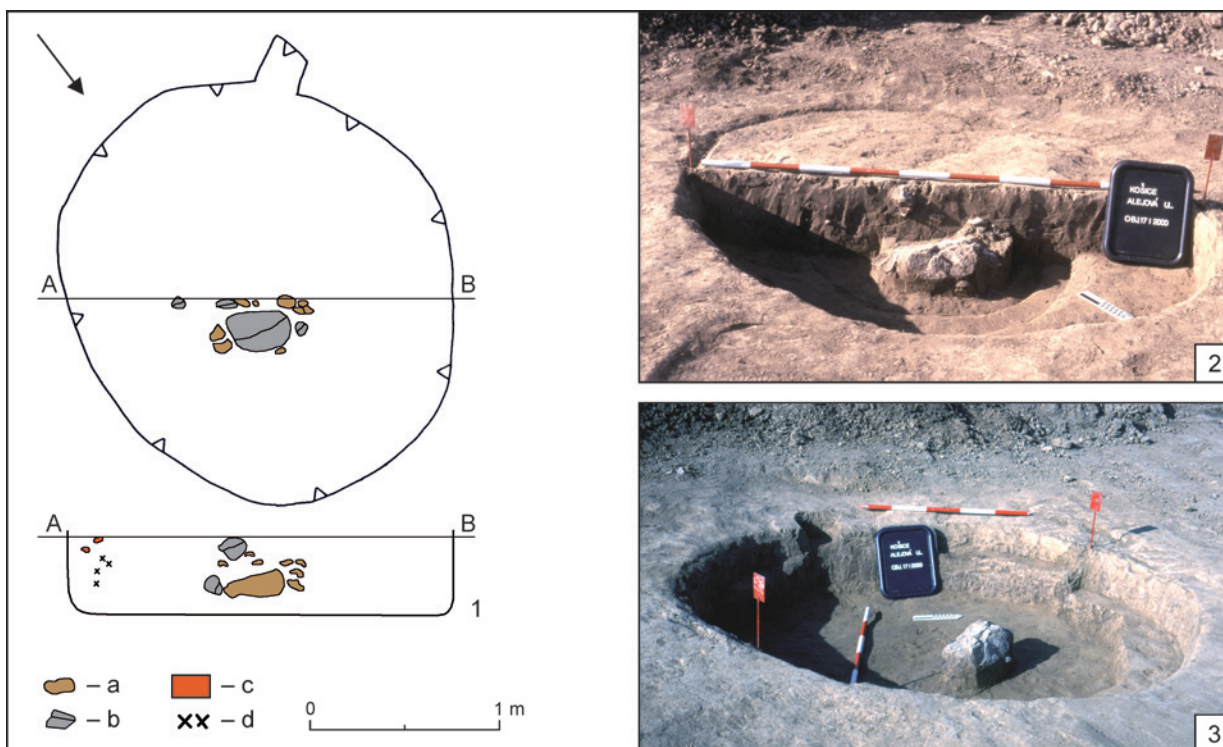
Ohnisko, resp. jeho deštrukcia v oválnej jame. Jama mala priemer 140 cm a siahala do hĺbky 50 cm. Samotná deštrukcia má priemer 100 cm a mocnosť 22 cm (obr. 15; 26: 4). Deštrukciu tvoril polámaný výmaz ohniska, mazanica, kamene, uhlíky a niekoľko črepov, hlavne zo zdobenej valcovitej nádoby.

Objekt 19/2000

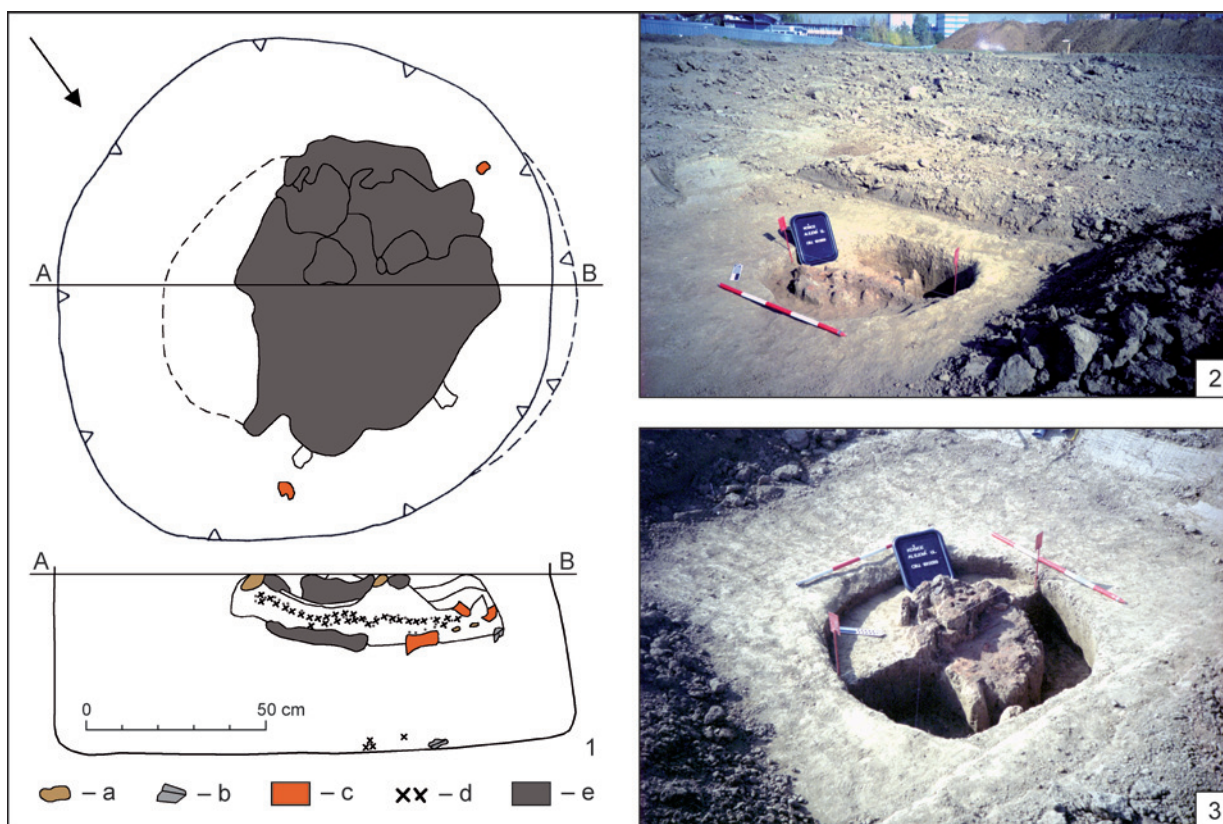
Nepravidelná, slabo zahĺbená jama s rozmermi 126×84 cm a hĺbkou 19 cm (obr. 16: 1). Obsahovala črepy, mazanicu, obsidiánový artefakt a kamene.

Objekt 20/2000

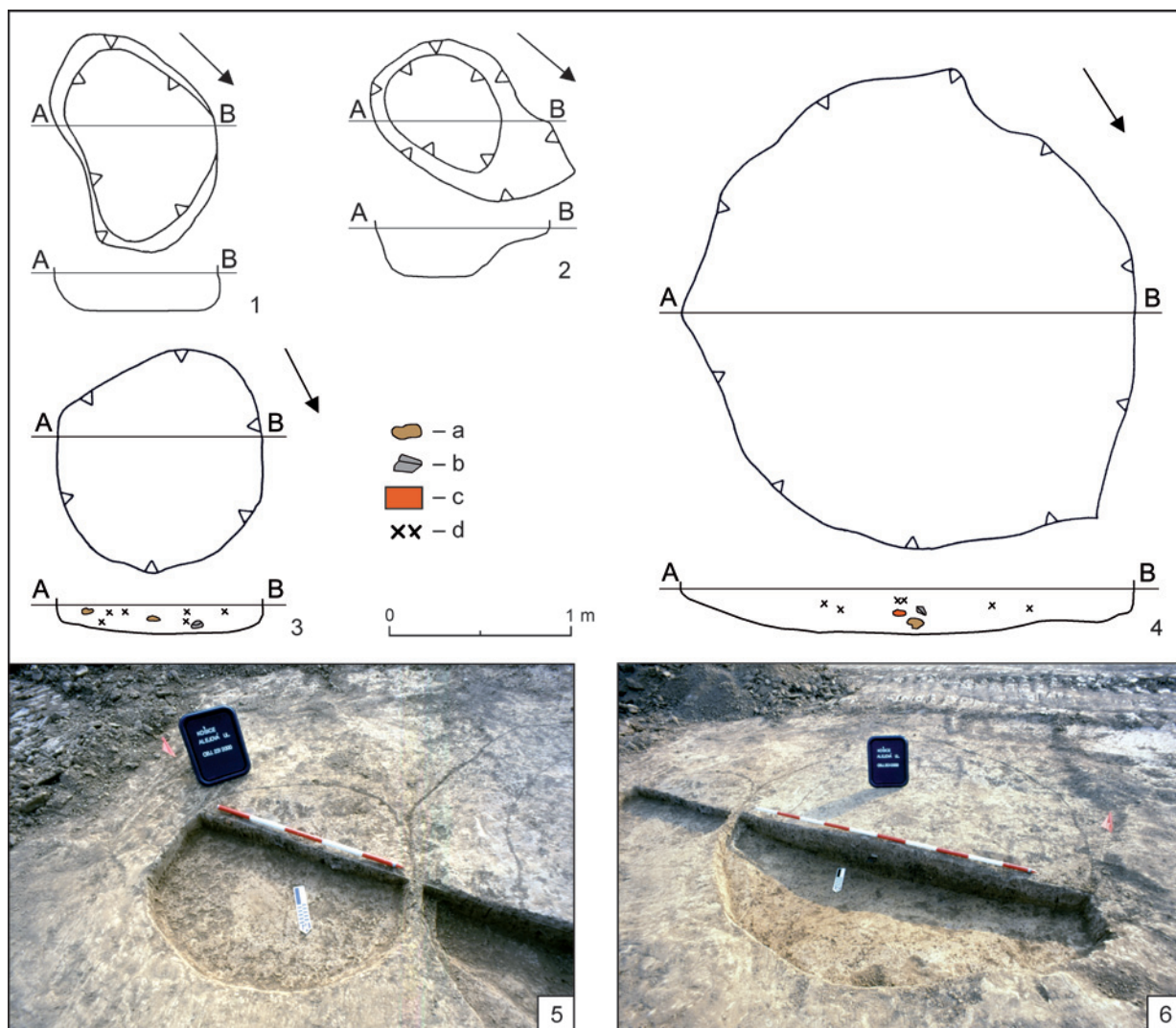
Oválna jama s priemerom 250 cm a hĺbkou 26 cm, jej steny sa pozvoľna zvažovali k nerovnému dnu (obr. 16: 4, 6; 26: 6). Obsahovala črepy, mazanicu a kamene.

Obr. 14. Košice-Táborisko. Objekt 17/2000. Legenda: a – črep; b – kameň; c – mazanica; d – uhliky.

Obr. 15. Košice-Táborisko. Objekt 18/2000. Legenda: a – črep; b – kameň; c – mazanica; d – uhliky; e – prepálená vrstva (ohnisko).

Obr. 16. Košice-Táborisko. Objekty: 1 – 19/2000; 2 – 21/2000; 3, 5 – 23/2000; 4, 6 – 20/2000. Legenda: a – črep; b – kameň; c – mazanica; d – uhľíky.

Objekt 21/2000

Nepravidelná oválna jama s priemerom 80 cm, so šikmými stenami a rovným dnom v hĺbke 25 cm (obr. 16: 2). Obsahovala črepy, mazanicu a kamene.

Objekt 22/2000

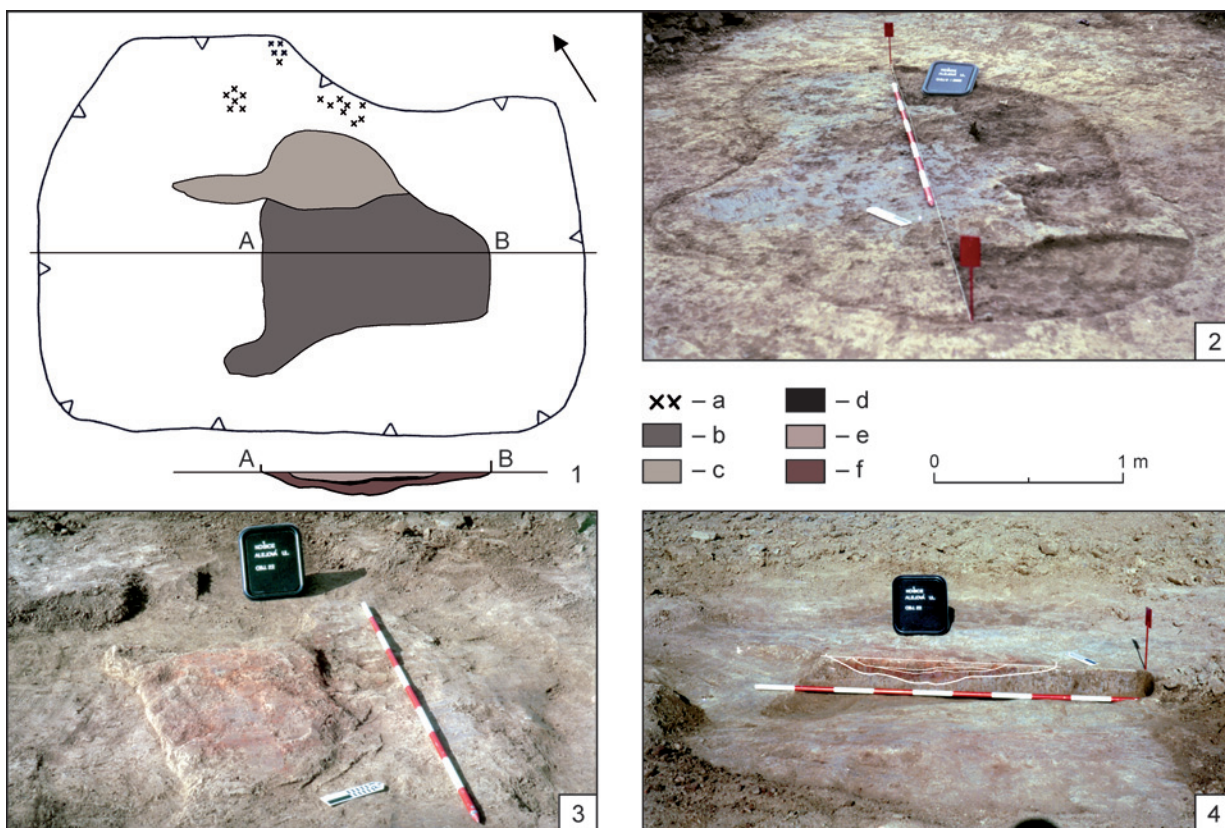
Časť nadzemného príbytku v podobe ubitej dlážky s ohniskom. Objekt sa nachádzal tesne pod obrábanou pôdou (v hĺbke 42 cm od terajšieho povrchu) a pri terénnych úpravách sa zistil pomerne ďaleko od zachytenej koncentrácie osídlenia. Ďalšie stopy konštrukcie tohto bezpochyby nadzemného obydľia sme nezachytili. Zistená časť dlážky bola na ploche 290 × 210 cm, ohnisko zaberalo plochu 100 × 120 cm. Ohnisko pozostávalo z prepálenej vrstvy hliny v tvare korýtka s najväčšou mocnosťou 12 cm. V polovici hrúbky bolo delené čiernou vrstvičkou. Na dlážke v blízkosti ohniska sme našli tenké polohy uhľíkov. Keramika alebo iný nálezový materiál sa nenachádzal v blízkosti objektu ani v ňom (obr. 17).

Objekt 23/2000

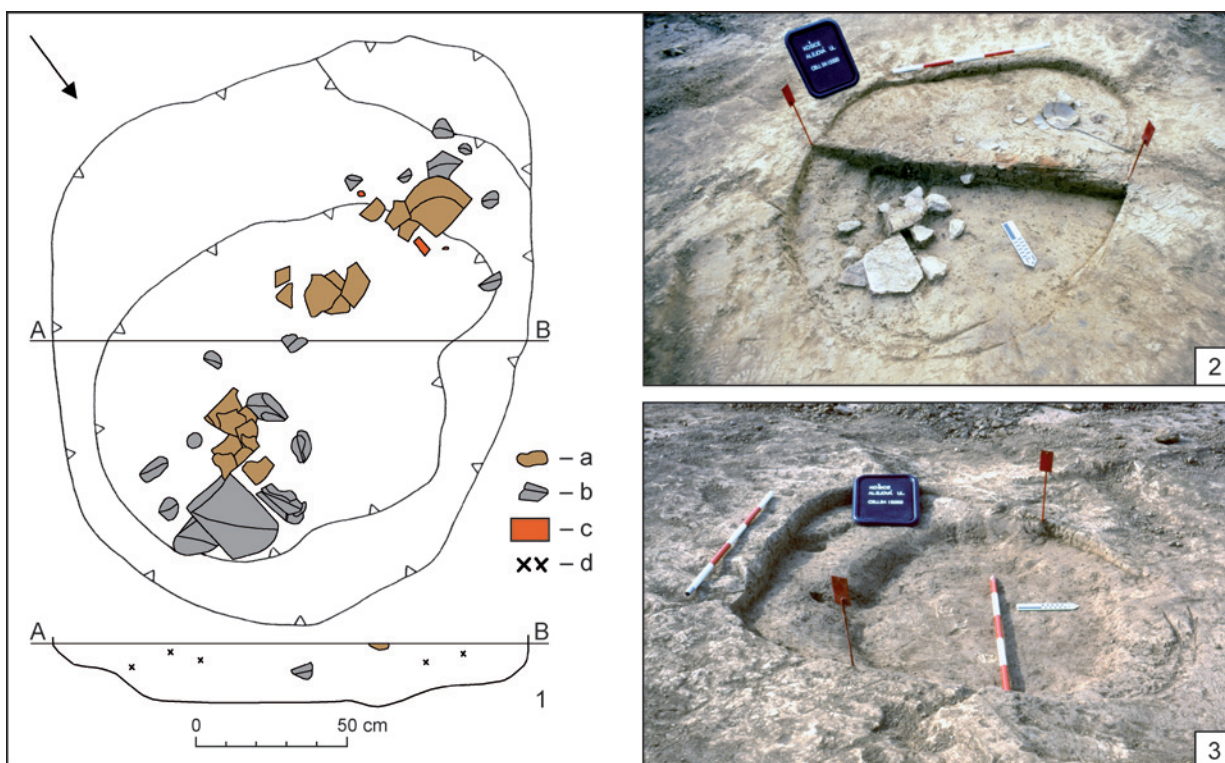
Malá oválna jama vedľa objektu 21/2000. Mala priemer 114 cm a nerovné dno v hĺbke 16 cm (obr. 16: 3, 5; 26: 6). Obsahoval keramiku, mazanicu, jeden kamenný artefakt, kamene a uhľíky.

Objekt 24/2000

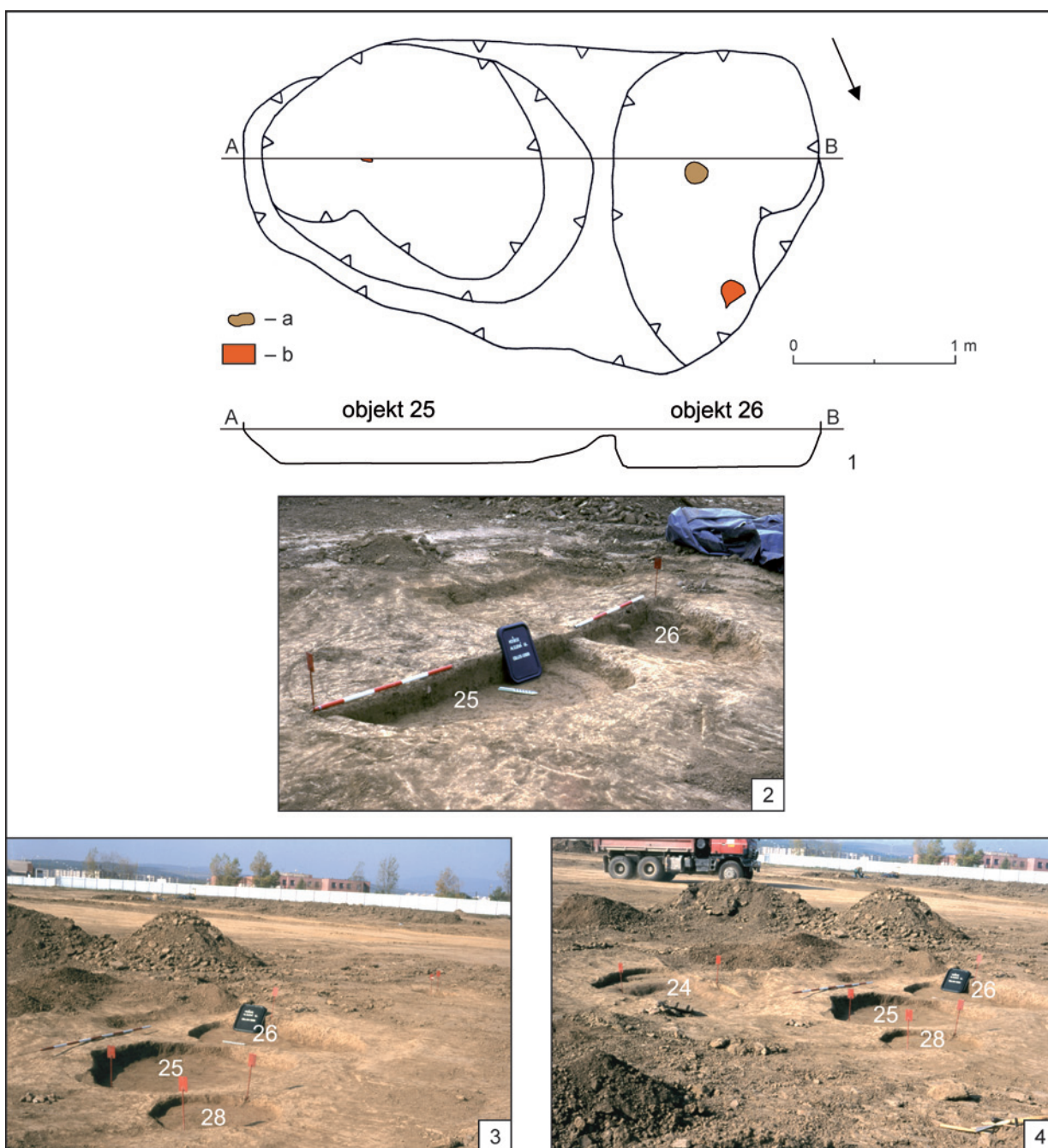
Oválny objekt s priemerom 160 cm a stupňovite zahĺbenými stenami s rovným dnom v hĺbke 20 cm (obr. 18; 19: 4; 26: 6). Obsahoval väčšie množstvo lomového kameňa a črepov keramiky. Vyskytla sa i mazanica a uhľíky.

Obr. 17. Košice-Táborisko. Objekt 22/2000. Legenda: a – uhlíky; b – veľmi prepálená vrstva; c – menej prepálená vrstva; d – čierna uhlíková vrstva; e – vrchná prepálená vrstva; f – spodná prepálená vrstva.

Obr. 18. Košice-Táborisko. Objekt 24/2000. Legenda: a – črep; b – kameň; c – mazanica; d – uhlíky.

Obr. 19. Košice-Táborisko. Objekty 25/2000 a 26/2000. Legenda: a – črep; b – mazanica.

Objekt 25/2000 a 26/2000

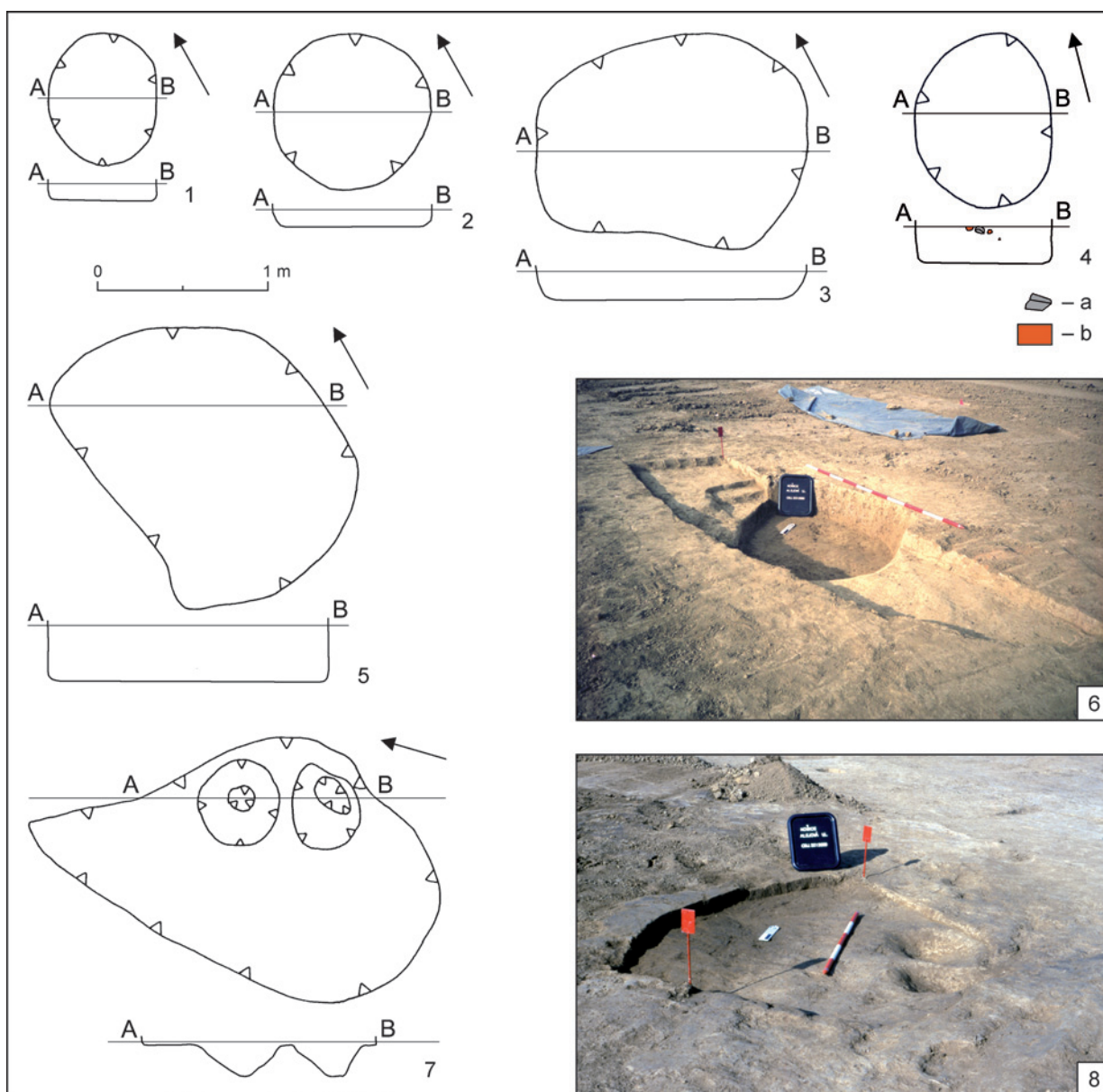
Patria do skupiny štyroch menších objektov odkrytých na severnom okraji skúmanej plochy. Spolu s objektom 26/2000 boli prekryté kultúrnou vrstvou a až po jej preskúmaní sa podarilo vyčleniť dve samostatné jamy (obr. 19; 26: 6).

Objekt 25/2000

Tvorila ho oválna jama s osou dlhou 218 cm a širokou 160 cm, steny sa zvažovali šikmo k pomerne rovnému dnu v hĺbke 21 cm (obr. 19). V objekte sa našla keramika, mazanica a kamene.

Objekt 26/2000

Menší oválny objekt s rozmermi 130 × 180 cm a hĺbkou 24 cm. Steny objektu sa mierne šikmo zvažovali k rovnému dnu (obr. 19). Objekt obsahoval keramiku, mazanicu a kamene.

Obr. 20. Košice-Táborisko. Objekty: 1 – 27/2000; 2 – 28/2000; 3 – 29/2000; 4 – 31/2000; 5, 6 – 30/2000; 7, 8 – 32/2000. Legenda: a – kameň; b – mazanica.

Objekt 27/2000

Malá oválna jama s priemerom 64 cm a hĺbkou 10 cm. Steny smerovali kolmo k rovnému dnu (obr. 20: 1). V objekte sa našlo niekoľko kusov keramiky a kameňov.

Objekt 28/2000

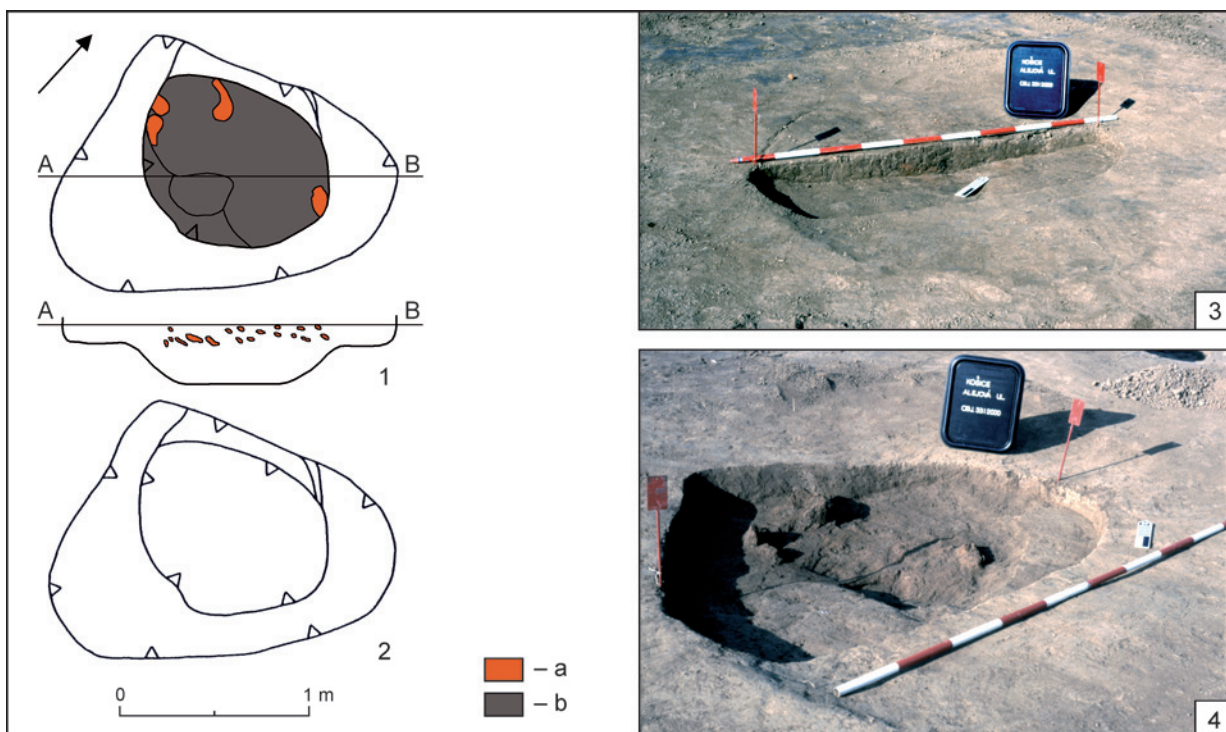
Malý oválny objekt v blízkosti objektu 26/2000. Mal priemer 94 cm a hĺbkou 10 cm, jeho steny mierne šikmo prechádzali k rovnému dnu (obr. 19: 3, 4; 20: 2; 26: 6). Obsahoval črepy keramiky.

Objekt 29/2000

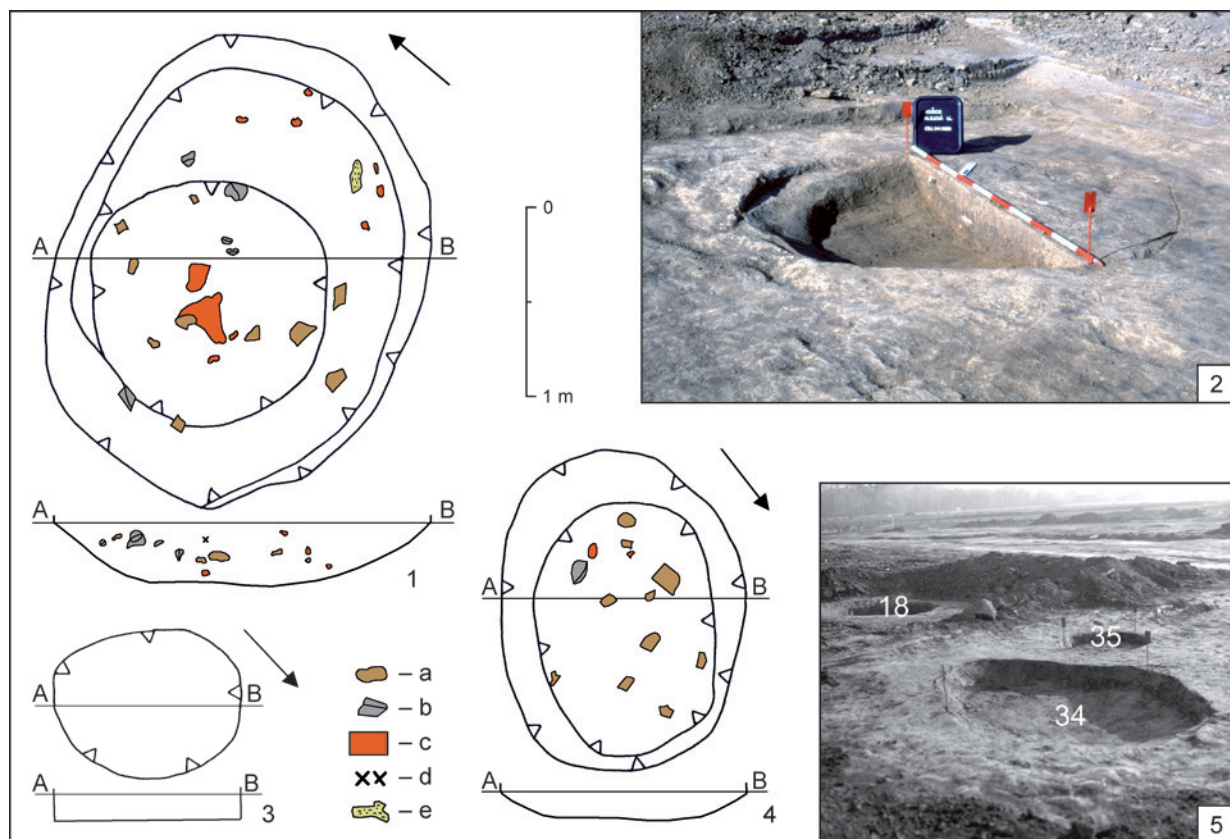
Oválna jama nepravidelného tvaru so šikmými stenami a rovným dnom. Priemer objektu bol 160 cm, hĺbka 15 cm (obr. 20: 3). Obsahoval keramiky, štiepanú kamennú industriu a kamene.

Objekt 30/2000

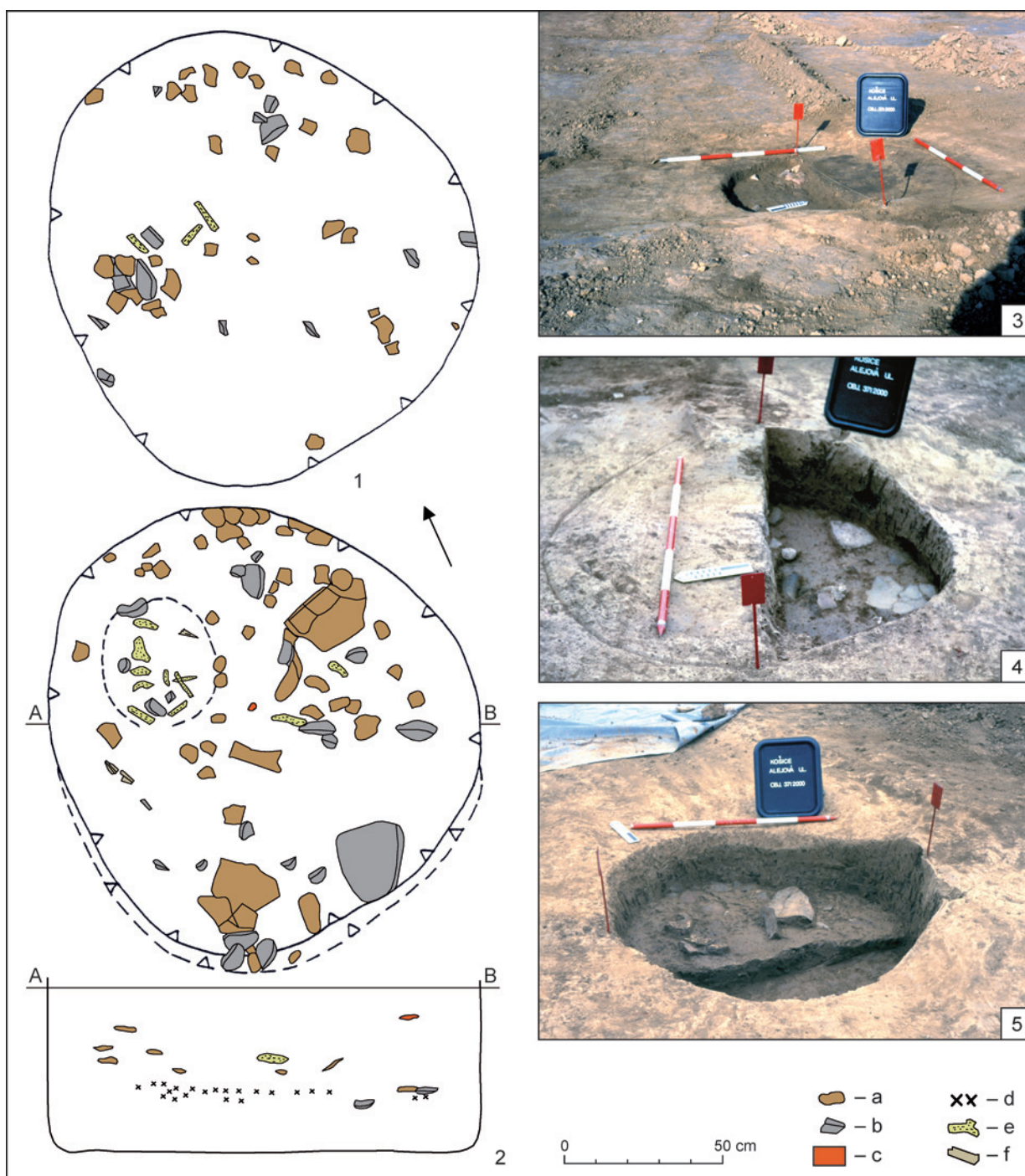
Nepravidelná oválna jama prekrytá pomerne silnou kultúrnou vrstvou. Priemer objektu bol 160 cm, hĺbka 32 cm (obr. 20: 5, 6). Obsahoval keramiky, mazanicu a kamene.

Obr. 21. Košice-Táborisko. Objekt 33/2000. Legenda: a – mazanica; b – prepálená vrstva.

Obr. 22. Košice-Táborisko. Objekty: 1, 2 – 34/2000; 3 – 35/2000; 4 – 36/2000; 5 – 18/2000, 34/2000, 35/2000. Legenda: a – črep; b – kameň; c – mazanica; d – uhliky; e – paroh.

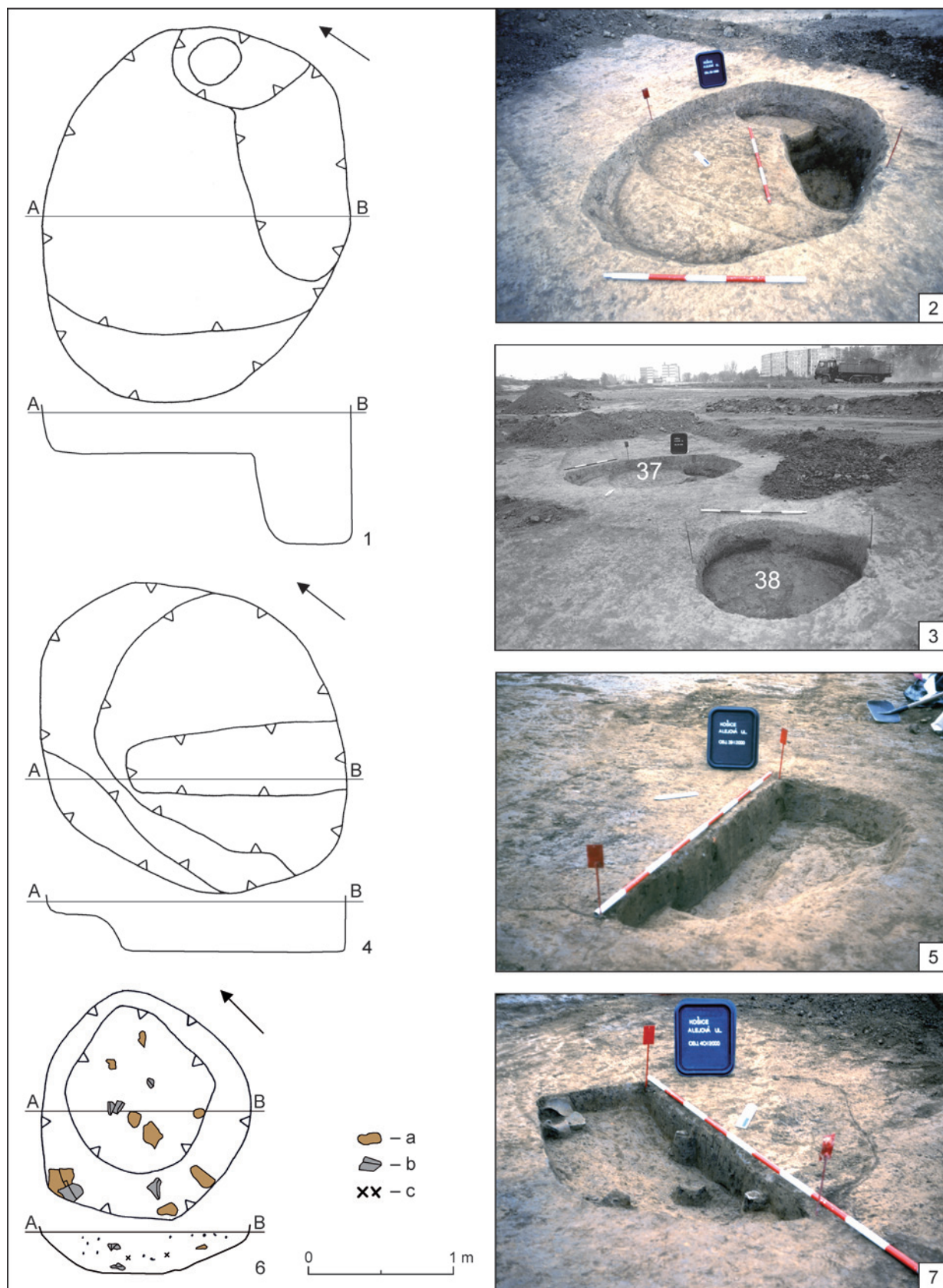
Obr. 23. Košice-Táborisko. Objekt 37/2000. Legenda: a – črep; b – kameň; c – mazanica; d – uhlíky; e – paroh; f – zvieracie kosti.

Objekt 31/2000

Pravidelná oválna jama s priemerom 100 cm a hĺbkou 22 cm, steny boli kolmé, dno rovné (obr. 20: 4). Obsahoval len veľmi málo keramiky, mazanice a kameňov.

Objekt 32/2000

Dvojica kolových jám prekrytá kultúrnou vrstvou, ktorá sa po očistení javila ako rozsiahlejší objekt (obr. 20: 7, 8). Jamy boli hrotité, v hornej časti široké 50 a 40 cm a hlboké 20 cm.

Obr. 24. Košice-Táborisko. Objekty: 1, 2 – 38/2000; 3 – 37/2000, 38/2000; 4, 5 – 39/2000; 6, 7 – 40/2000. Legenda: a – črep; b – kameň; c – uhlíky.

Objekt 33/2000

Ohnisko v nepravidelnej oválnej jame. Dlhšia os merala 180 cm, kratšia 130 cm. Hĺbka objektu bola 41 cm. Samotné ohnisko bolo o niečo menšie, s priemerom 100 cm. Steny ohniska sa šikmo zužovali k rovnému prepálenému a vymazanému dnu (obr. 21). Nad dnom boli črepy, mazanica, zvieracie kosti, uhľíky a kamene.

Objekt 34/2000

Spolu s ohniskom (objekt 18/2000) a objektom 35/2000 tvoria skupinu, ktorá je západne od najväčšej koncentrácie objektov na odkrývanej ploche. Tvarom bol jednoduchý (oválna jama s priemerom 200 cm a hĺbkou 34 cm), ale na nálezy pomerne bohatý objekt (obr. 22: 1, 2, 5). V jeho tmavšej výplni sme odkryli početnú keramiku, mazanicu, uhľíky, kamene, parohovinu a zvieracie kosti, ktoré sa zle zachovali.

Objekt 35/2000

V blízkosti objektu 34/2000 sa nachádzala menšia oválna jama s dlhšou osou 100 cm a kratšou 80 cm, hlboká 14 cm. Steny mala kolmé, dno rovné (obr. 22: 3, 5). Obsahovala keramiku, štiepanú kamennú industriu, kamene a zle zachované zvieracie kosti.

Objekt 36/2000

Plytká oválna jama s priemerom 190 cm, miskovite zahĺbená 14 cm (obr. 22: 4). Obsahovala keramiku, štiepanú kamennú industriu z obsidiánu, mazanicu, kamene.

Objekt 37/2000

Jeden z najbohatších objektov na materiál. Bola to oválna jama s priemerom 130 cm, kolmými stenami a rovným dnom na jednej strane mierne rozšíreným oproti ústiu, hĺbka 50 cm (obr. 23; 24: 3). Podľa rozloženia nálezov bol objekt zapĺňaný v dvoch fázach. Vyššie sa nachádzala prvá koncentrácia črepov z keramiky rôznych tvarov, fragmentov tenkostenných a hrubostenných nádob, kameňov a kusov parohoviny, ktorá sa zle zachovala a pri vyberaní sa úplne rozpadla. Okrem toho boli v objekte zvieracie kosti, štiepaná kamenná industria, mazanica a uhľíky. Druhá koncentrácia rovnakých nálezov sa začínala asi 30 cm nad dnom.

Objekt 38/2000

Oválna jama s priemerom 212 cm, kolmými stenami a stupňovite klesajúcim dnom v hĺbke 28 cm. Vo východnej časti objektu, v hĺbke 20 cm, bola koncentrácia mazanice a potom časť objektu siahala až do hĺbky 90 cm od zachyteného povrchu. V zahĺbenej časti sa pôvodne nachádzalo ohnisko, z deštrukcie ktorého tam zostali uhľíky a kusy vypálenej hliny z výmazu ohniska (obr. 24: 1, 2). Objekt obsahoval pomerne početné črepy, mazanicu, kamene, sporadicky štiepanú kamennú industriu a zvieracie kosti.

Objekt 39/2000

Oválna jama s priemerom 110 cm, na jednej strane so stupňovite zahĺbenými a na druhej strane s kolmými stenami, rovným dnom v hĺbke 34 cm (obr. 24: 4, 5; 26: 7). Objekt obsahoval črepy z rôznych nádob, mazanicu, štiepanú kamennú industriu a kamene.

Objekt 40/2000

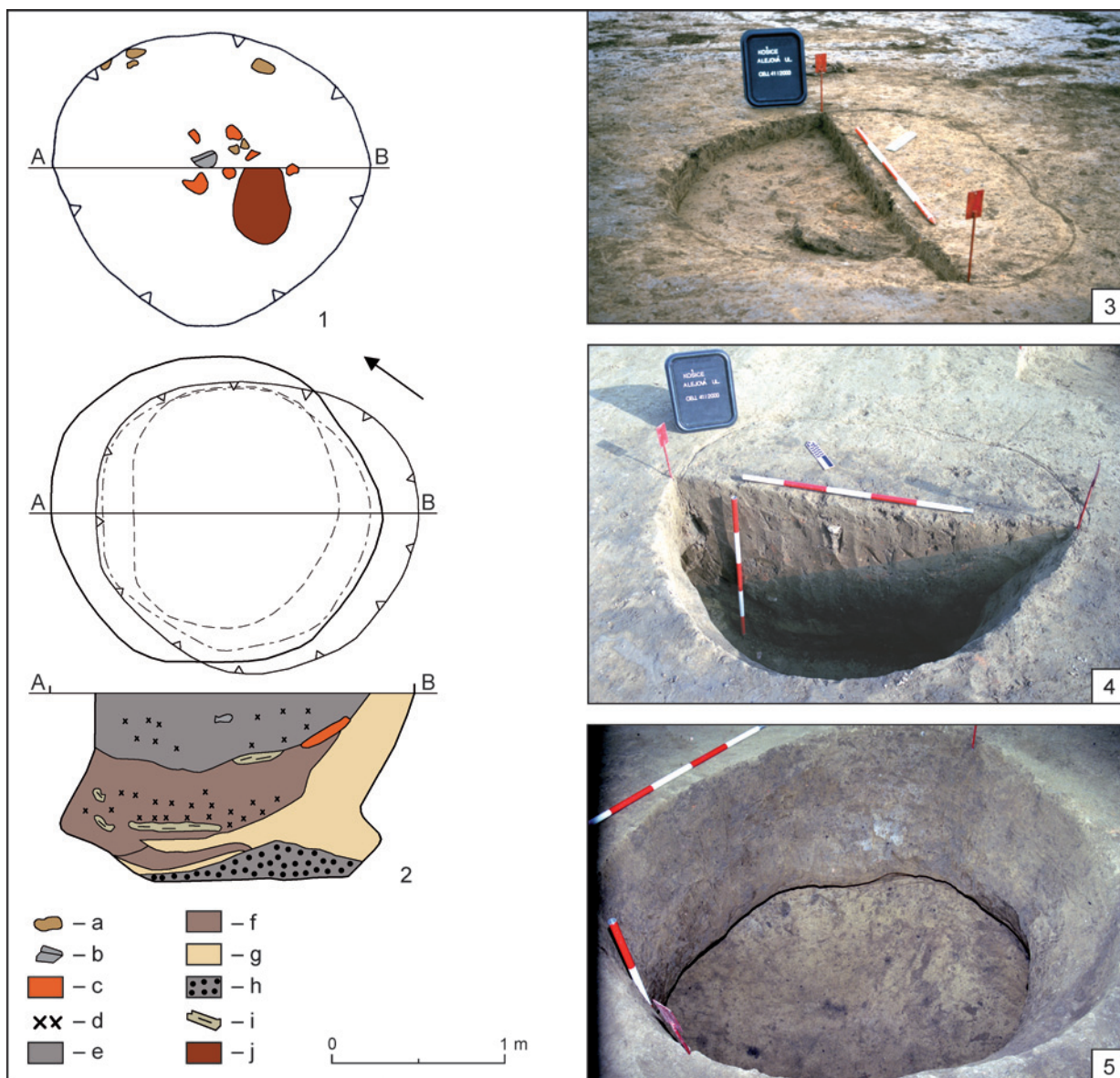
Nepravidelná oválna jama s priemerom 140 cm a misovite formovaným dnom v hĺbke 28 cm (obr. 24: 6, 7; 26: 7). Vo výplni objektu sa našlo väčšie množstvo črepov, mazanica a kamene.

Objekt 41/2000

Západne od objektu 40/2000 sa nachádzala zásobnicová jama. Mala oválny tvar s priemerom 170 cm. Steny sa šikmo zvažovali ku dnu, v poslednej tretine nad dnom sa rozšírili do strán a potom sa opäť zúžili k takmer rovnému dnu s menším priemerom ako bolo ústie jamy. Dno jamy bolo v hĺbke 110 cm (obr. 25; 26: 8). V hornej časti jamy, v poslednej zásypovej vrstve v hĺbke 12–14 cm, sa nachádzali kusy rozlámaného výmazu ohniska, ktoré muselo byť pôvodne niekde v blízkosti jamy. Ďalej tam bola mazanica, črepy a kamene. Vrchná vrstva bola pomiešaná s uhľíkmi. Smerom ku dnu došlo k zosuvu materiálu do jamy z južnej strany. Pod vrchným zásypom bola tmavá vrstva premiešaná s uhľíkmi. Na jej spodku bola koncentrácia zvieracích kostí, z ktorých niektoré boli opracované. Vyskytli sa aj nástroje z kostí a z parohu bola vyrobená pracka z opasku (obr. 27: 3). Túto výplň predchádzala svetlejšia vrstva zásypu, pod ňou bola slabšia vrstva tmavej farby s uhľíkmi, ktorú od podobnej vrstvy ležiacej priamo na dne oddeľovala tenká svetlejšia vrstvička.

Zhodnotenie sídliskových objektov

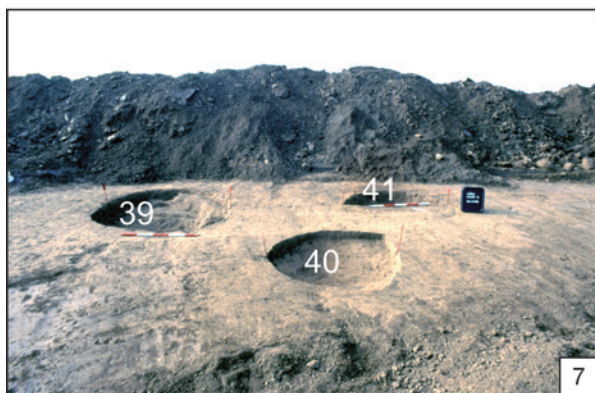
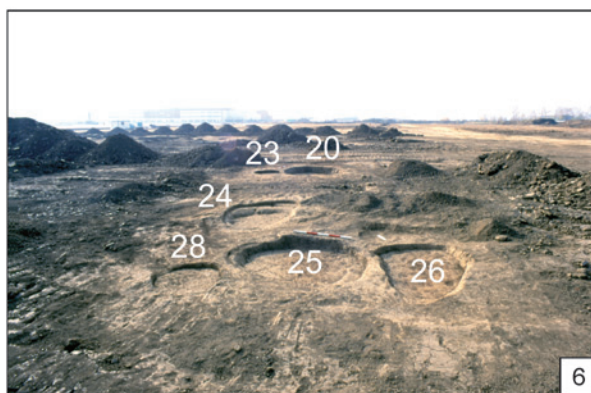
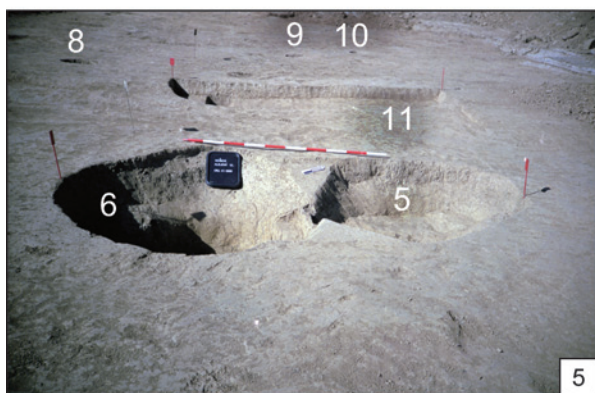
Záchranným archeologickým výskumom sme v polohe Táborisko odkryli 41 sídliskových objektov. Podľa tvaru, obsahu i nálezov z nich ich môžeme rozdeliť na objekty, ktoré na lokalite v čase jestvovania otvoreného sídliska otomansko-füzesabonysej kultúry v dobe bronzovej spĺňali nasledujúcu funkciu:

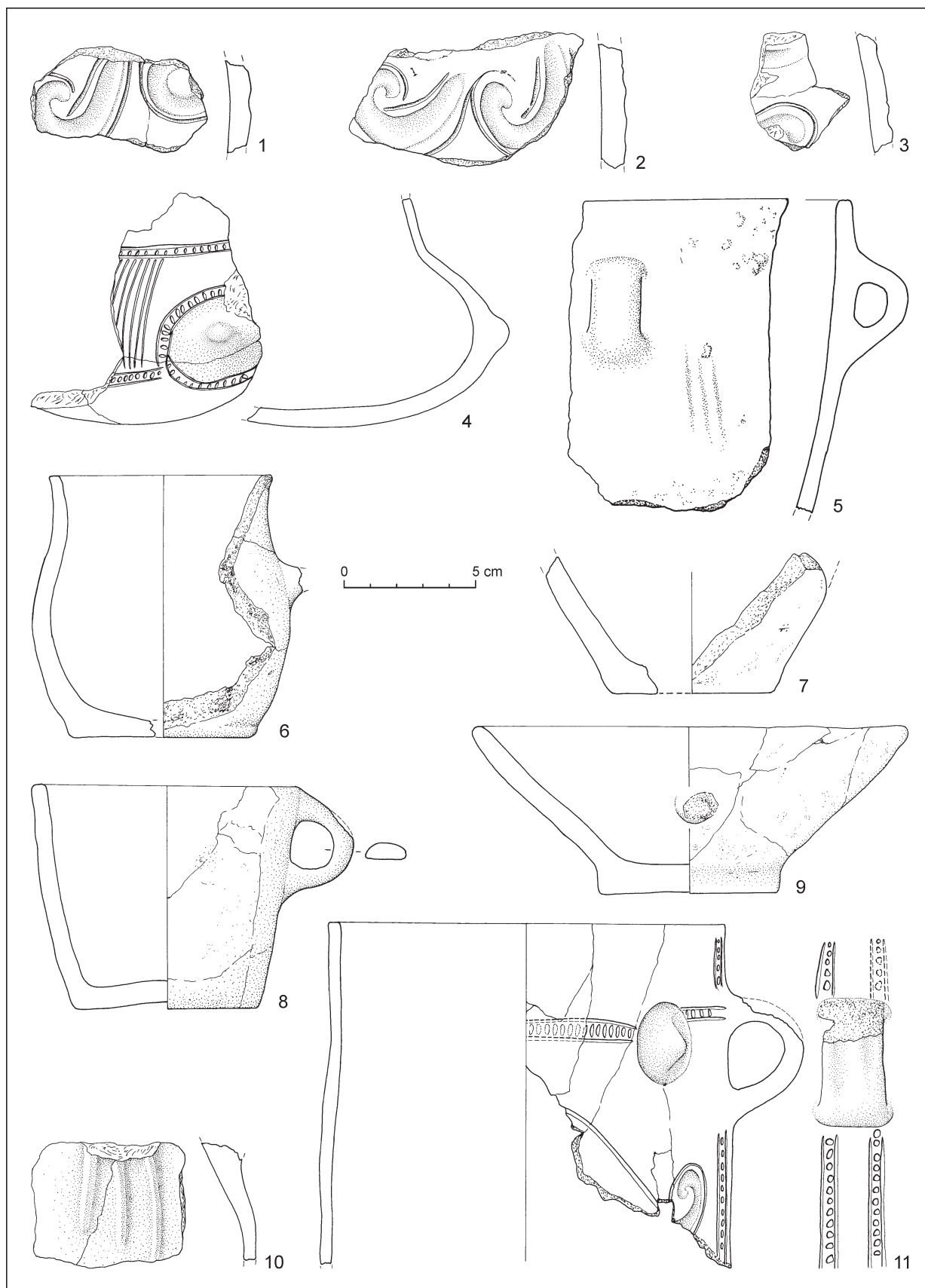
Obr. 25. Košice-Táborisko. Objekt 41/2000. Legenda: a – črep; b – kameň; c – mazanica; d – uhličky; e – premiešaná vrstva; f – tmavá vrstva; g – svetlá vrstva; h – vrstva uhlíkov a zuhoľnatých semien; i – koncentrácia zvieracích kostí; j – deštrukcia ohniska.

- nadzemný dom (objekt 22/2000), ubitá dlážka s ohniskom;
- kolové jamy (objekty 7/2000, 8/2000, 9/2000, 10/2000, 12/2000, 16/2000, 32/2000);
- pravdepodobne výrobný objekt (objekt 1/2000);
- samostatné ohniská (objekty 3/2000, 18/2000, 33/2000);
- ohniská v objektoch (objekty 1/2000, 6/2000, 15/2000, 38/2000);
- zásobnicová jama (objekt 41/2000);
- sídliskové jamy (objekty 2/2000, 4/2000, 5/2000, 11/2000, 13/2000, 14/2000, 17/2000, 19/2000, 20/2000, 21/2000, 23/2000, 24/2000, 25/2000, 26/2000, 27/2000, 28/2000, 29/2000, 30/2000, 31/2000, 34/2000, 35/2000, 36/2000, 37/2000, 39/2000, 40/2000).

Pri výbere miesta na založenie sídliska hrala rozhodujúcu úlohu prítomnosť vody (Tóth/Oravkinová/Pokutta 2019, 58). Zloženie objektov už potom zodpovedalo potrebám obyvateľov osady. Na lokalitách otomansko-fúzesabonyskej kultúry sa najčastejšie nachádzajú sídliskové objekty tvorené jamami rôznej funkcie. V Košiciach a ich mestských častiach boli známe len dve otvorené sídliskové lokality otomansko-

Obr. 26. Košice-Táborisko. Odkrývanie objektov.

Obr. 27. Košice-Táborisko. Keramické nálezy. 1–3, 5, 7 – objekt 41/2000; 4, 10 – zber; 6 – objekt 39/2000; 8, 9 – objekt 37/2000; 11 – objekt 18/2000.

-füzesabonyskej kultúry. Na lokalite Košice-Barca, poloha Svetlá III (obr. 1: 2) boli preskúmané dva objekty (Bánesz 1970). Ďalšie objekty tejto kultúry boli odkryté v Košiciach-Šebastovciach, v polohe Lapiše (Budinský-Krička 1976, 68). Nie je vylúčený ani predpoklad, že otvorená osada existovala aj v blízkosti opevnenej osady v Košiciach-Barca I, ale nebola skúmaná (Šteiner 2009, 36). Nálezy keramiky zo zberov naznačujú hustejšie osídlenie Košíc a okolia v čase trvania OFKK (Fischl/Olexa 2019). Výstavba opevnených osád s dokladmi metalurgie predpokladá existenciu otvorených sídlisk v ich okolí zameraných najmä na poľnohospodársku produkciu a chov dobytka. V areáloch opevnených osád sa okrem nadzemných domov nachádzali aj početné sídliskové objekty (Furmánek/Veliachik/Vladár 1991, 173, 174; Gašaj 2002, 21; Tóth/Oraovkinová/Pokutta 2019, 53, 54).

Najdôležitejšími objektmi na lokalite Táborisko sú zvyšky nadzemného domu (objekt 22/2000) a sídliskový, zrejme výrobný objekt 1/2000. Presnejšie rozmery nadzemnej stavby sa už nedali určiť, lebo boli odťažené spolu s ornica. Nadzemných stavieb mohlo byť v areáli sídliska viacero. Svedčia o tom kolové jamy, ktoré sa považujú za doklad jestvovania nadzemných stavieb s kolovou konštrukciou vyplatenou prútím a omazanou hlinou. Taktiež aj nálezy mazanice s odtlačkami prútov na jednej strane a s uhladenou druhou stranou. Početné nálezy kameňov (najmä okruhliakov a menej lomového kameňa) v kultúrnej vrstve aj v objektoch slúžili najskôr na dláždenie otvoreného priestoru. Podľa petrografickej a mineralogickej analýzy kamene pochádzajú z najbližšieho okolia, ktoré tvorí veporikum Čiernej hory, gemerikum Volovských vrchov, neogénne a kvartérne sedimentárne súvrstvia Košickej kotliny. Okolie lokality je pod neogénnymi sedimentárnymi súvrstviami tvorené horninovými masívmi veporika a gemerika. Okruhliaky aj lomový kameň pochádzajú z nich, pričom okruhliaky boli transportované vodnými tokmi a uložené v sedimentárnych formáciách Košickej kotliny (Farkašovský/Schmidt 2001).

Prepálená udupaná podlaha nadzemných stavieb pravouhlého tvaru spravidla s ohniskom bola odkrytá na viacerých sídliskových lokalitách otomansko-füzesabonyskej kultúry. Charakteristické tvary sa vyskytli v Košiciach-Barci I (Kabát 1955, obr. 282–287). Ide predovšetkým o domy z vrstvy II, ale tiež z vrstvy I (Hájek 1961, 62, 64, obr. 1–3). Stopy po kolovej konštrukcii stavby boli zachytené len čiastočne. Spolu s mazanicou zo stien domov s odtlačkami prútov ukazujú na existenciu kolových stavieb so stenami vyplatenými konármi a omazanými hlinou. Jednopriestorové i dvojpriestorové domy v Košiciach-Barci I mali rozmery $6 \times 4,8$ m, trojpriestorový dom dosahoval rozmery $12,5 \times 4,5$ m. Odkrytých bolo 23 domov v štyroch radoch s medzerami 45–60 cm, medzi ktorými boli uličky široké 250 cm (Kabát 1955, 596–600, 617). Na ploche osady vo vrstve I/2 sa uvádzajú zhľuky kameňov rôznych veľkostí (Vladár 2014, 23).

Zachované pôdorysy domov s udupanými dlážkami a ohniskami sú známe aj z výskumu opevnenej osady otomansko-füzesabonyskej kultúry v Rozhanovciach (Gašaj 1983). V rámci osady bolo preskúmaných 14 obydlí, ktoré sú tvarom rovnaké, hoci patria dvom fázam osídlenia. Predstavujú ich jednopriestorové nadzemné pravouhlé obydlia s kolovou konštrukciou, prútenými a hlinou vymazanými stenami. Rozmery obydlí boli $4\text{--}4,5 \times 4\text{--}4,5$ m. Podlaha bola hlinená, niekedy ubitá a uprostred alebo v rohu sa nachádzalo ohnisko (Gašaj 1983, 132). Existencia osady zaradenej do klasickej fázy otomansko-füzesabonyskej kultúry (Gašaj 1983, 134; 2002, 35) bola porovnávaná s osídlením v Košiciach-Barci I, z vrstvy I a čiastočne z vrstvy II (Hájek 1961, 62–64).

Z Nižnej Myšle, polohy Várhegy, sú uvádzané zvyšky domov zrubovej konštrukcie tiež s udupanými dlážkami a to tak na staršej akropole ako aj na mladšom sídlisku II (Olexa 1983, 122). Staršia fáza osídlenia, sídlisko I na akropole, patrí do začiatku otomansko-füzesabonyskej kultúry, do stupňa BA2. Mladšie sídlisko II by malo patriť do stupňa BB1 (Olexa 1983, 128).

K obrazu osady I na akropole v Nižnej Myšli D. Gašaj (1992–1993, 82) uvádza, že po jednopriestorových domoch zostali zvyšky dlážky z udupanej hliny a ohniská alebo pece. Presnejšie riešiť otázku konštrukcie obytných objektov je problematické, lebo sa nezachovali kolové jamy. Predpokladá sa ich zrubová konštrukcia s kamennými podmurovkami, prípadne domy mohli mať hlinené steny, ale v ich stavbe sa uplatnili aj kamene. Trvanie osady I bolo dlhšie, prvé dve etapy osídlenia patria do klasickej fázy, tretia časť predstavuje poklasickú fázu otomansko-füzesabonyskej kultúry už zo začiatku strednej doby bronzovej (Gašaj 1992–1993, 82). Okrem obytných objektov sa v Nižnej Myšli nachádzali aj rôzne sídliskové objekty v rámci akropoly aj pred ňou (Gašaj 1992–1993, 82). Na mladšom sídlisku II boli odkryté početné sídliskové jamy, medzi nimi aj zásobnicové (Olexa 2003, 50).

Zaujímavou situáciou v polohe Táborisko je výskyt samostatných ohnísk alebo ohnísk v jamách. Do jam mohli byť zvyšky ohnísk presunuté po ich zničení. Pôvodne zrejme slúžili na prípravu stravy alebo inú činnosť vyžadujúcu prácu s ohňom mimo objektov. Ohnisko bolo aj v objekte 1/2000, ktorý považujeme za pravdepodobne výrobný objekt bez dôkazov o jeho presnejšom využívaní. Pred začiatkom

Tabela 1. Košice-Táborisko. Zastúpenie rastlinných zvyškov v objektoch.

Košice-Táborisko	Zuhoľnatené drevá							Zuhoľnatené semená	Zuhoľnatená "potrava"
Číslo objektu	<i>Quercus</i> sp.	<i>Carpinus betulus</i>	<i>Fagus sylvatica</i>	<i>Acer</i> sp.	cf. <i>Acer</i> sp.	Listnaté drevo	Indet. Fragmenty (< 3 mm)	<i>Chenopodium hybridum</i>	Fragmenty (2–3 mm)
1	–	–	–	–	–	2	–	–	–
3	6	–	–	–	–	–	–	–	–
6	20	–	–	2	1	1	25 ml	1	–
15	1	–	–	–	–	3	–	–	–
22	1	–	–	–	–	1	–	–	–
38	10	–	–	–	–	–	–	–	–
5	4	–	–	–	–	–	–	–	–
20	1	–	9	–	–	–	–	–	–
24	2	–	–	–	–	–	–	–	–
25	7	–	–	–	–	–	–	–	–
34	4	–	–	–	–	–	–	–	–
37	12	–	14	–	–	–	5 ml	–	–
39	5	–	–	–	–	–	–	–	–
41	69	18	–	–	–	1	360 ml	–	16
Spolu	142	18	23	2	1	8	–	1	16

výskumu sa nad objektom našiel jediný bronzový predmet, ihla z ihlice. Jeho súvislosť s objektom sa nedá dokázať. Prítomnosť kolových jám svedčí o jeho zastrešení. S analogickými objektmi na lokalitách otomansko-füzesabonysej kultúry v Košickej kotline sme sa nestretli.

Rastlinné makrozvyšky

Rastlinné makrozvyšky boli analyzované z 18 vzoriek samostatných uhlíkov a zo šiestich vzoriek hliny (tabela 1). Uhlíky a pôdne vzorky boli odobrané zo sídliskových jám, zo zásobnicovej jamy, z ohnísk a z výrobného objektu. Z analyzovaných rastlinných makrozvyškov pochádza jedno zuhoľnatené semeno mrlíka hybridného (*Chenopodium hybridum*) a 211 úlomkov uhlíkov (Hajnalová 2001).

Ludia otomansko-füzesabonysej kultúry pestovali pomerne široké spektrum obilia, ktorého doklady sa vyskytli v areáloch opevnených osád (Gašaj 2002, 43; Olexa 2003; Tóth/Oravkinová/Pokutta 2019, 61). Takáto činnosť sa dá predpokladať aj v priestore tohto sídliska.

Ako palivové drevo sa používal výhradne dub (*Quercus* sp.). Veľmi zriedkavé boli nálezy hrabu obyčajného (*Carpinus betulus*), javora (*Acer* sp.) a buka lesného (*Fagus sylvatica*). Uhlíky drevín poukazujú na výskyt listnatých dubových lesov zmiešaných s hrabom a javorom v blízkosti lokality. Buk, ktorý sa našiel aj v Nižnej Myšli, bol na lokalitu donesený pravdepodobne zo severnejšej oblasti (Hajnalová 2001).

Zvieracie kosti

Na sídlisku Košice-Táborisko sa vo viacerých objektoch našli zvieracie kosti a paroh, ale v ílovitej hline sa veľmi zle zachovali. Zvyčajne sa rozpadali už pri začisťovaní a vyberaní. Zo zachovaných zvyškov sa na analýzu použilo 136 zvieracích kostí (Fabiš 2001). Z nich bolo neurčiteľných 56 vzoriek. V 80 kusoch určiteľných vzoriek boli zastúpené väčšinou domáce (69 kusov) a v menšej miere divé zvieratá (11 kusov). Z domácich zvierat prevládali hovädzí dobytok (24 kusov) nasledovaný ovcou alebo kozou (23 kusov), v menšom množstve ošípanou (7 kusov). Pomerne početne boli nájdené aj kosti psa (15 kusov). Z divých zvierat sa zachovali dlhé kosti, kosti končatín, fragmenty čeľustí a lebiek, stavce zo zobra (8 kusov), divéj svine (2 kusy) a jeleňa (1 kus).

Všetky uvedené druhy zvierat sú doložené v areáloch opevnených osád. Kosti a parožie boli obľúbenou surovinou na výrobu rôznych predmetov (Gašaj 2002, 43; Tóth/Oravkinová/Pokutta 2019, 61).

VYHODNOTENIE ARCHEOLOGICKÉHO MATERIÁLU

Výskumom sídliska v Košiciach-Táborisku sme získali rôzny nálezový materiál, ktorého podstatnú časť tvorí keramika. Okrem nej sa získal aj kostený a parohový materiál, zvieracie kosti, štiepaná kamená industria, mazanica a kamene. Kovová industria je zastúpená len fragmentom bronzovej ihlice.

Keramika

Početné nálezy pochádzajú z jemnejších keramických tvarov ako boli džbány, šálky, misky a amfory. Najviac črepov bolo z hrncov. Tenkostenné tvary boli vyrobené z jemne plaveného materiálu, povrch nádob bol potiahnutý hladený až leštený, farba bola najčastejšie v odtieňoch tmavohnedej až hnedosivej farby. Hrubšia úžitková keramika mala v hline prímеси piesku, kamienkov a sludy. Črepy z amfor mali povrch hladený, niekedy so slamovaním. Povrch hrncov bol taktiež často so slamovaním. Farba nádob prechádzala od hnedej až hnedosivej po tehlovú. Všetka keramika bola dobre vypálená. Rekonštruovať sa podarilo len niekoľko tvarov.

Hlavným nálezovým materiálom bola keramika. Detaily výzdoby a tvarové odlišnosti nie sú vždy najspoľahlivejším kritériom pre datovanie. Ako príklad uvedieme prehodenie nálezov z lokality Füzesabony-Öregdomb, ktorá bola podľa charakteristiky keramiky daná do fázy C kultúry Füzesabony (Bóna 1975, 151). Na základe výsledkov rádiokarbónových datovaní zvieracích kostí z výskumu v roku 1976 je dnes považovaná za staršiu, so začiatkom osídlenia vo fáze B kultúry Füzesabony, súčasnú s pohrebiskom v Megyaszó A (Szatmári/Gubal/Kulcsár 2018, 100, tab. 1). Taktiež je potrebné zobrať do úvahy, že existujú rozdiely medzi keramikou z hrobov a zo sídlisk (Olexa/Nováček 2015b, 317).

Pri posudzovaní jednotlivých typov nádob vychádzame z chronológie otomansko-füzesabonyského kultúrneho komplexu (OFKK) deleného do piatich stupňov na základe nálezov z pohrebiska v Nižnej Myšli (Olexa 1987; Olexa/Nováček 2015a) a z charakteristiky keramiky z opevnej osady v Košiciach-Barci I (Šteiner 2009). V rámci nich vo všeobecnosti panuje zhoda pri opise charakteristických výzdobných prvkov a tvarov nádob patriacich do jednotlivých stupňov OFKK. Istá nejednotnosť je zrejma, ak berieme do úvahy veľkosť nádob. Výrazne je to najmä v prípade džbánov a šálok. Ako jeden z atribútov rozdeľovania keramiky do typov bola stanovená veľkosť nádoby a s tým súvisiaci pomer výšky a šírky (Olexa/Nováček 2013, 18), ale nebolo presnejšie dané o akú výšku ide pri jednotlivých typoch. Do kategórie džbánov sú radené aj malé nádobky s výškou 4–6 cm (Olexa/Nováček 2017, 22), pre ktoré by azda bolo vhodnejšie pomenovanie šálky. Pri hodnotení keramiky z Košíc-Barce I má P. Šteiner (2009, 58–62) kategóriu džbány, ale nezaoberá sa ich rozmermi. Za šálky považuje nádoby s esovitou i inou profiláciou (kónické, so zatiahnutým ústím) a jedným uchom, ktoré sú nezdobené (Šteiner 2009, 68, 69). Tieto typy sú zas u iných autorov označené ako hrnceky (Olexa/Nováček 2013, 28, 29). V kultúrach doby bronzovej na Slovensku sa termín šálky bežne používa na tvary proporčne zodpovedajúce tomuto názvu (Bátora/Vladár 2015, 44).

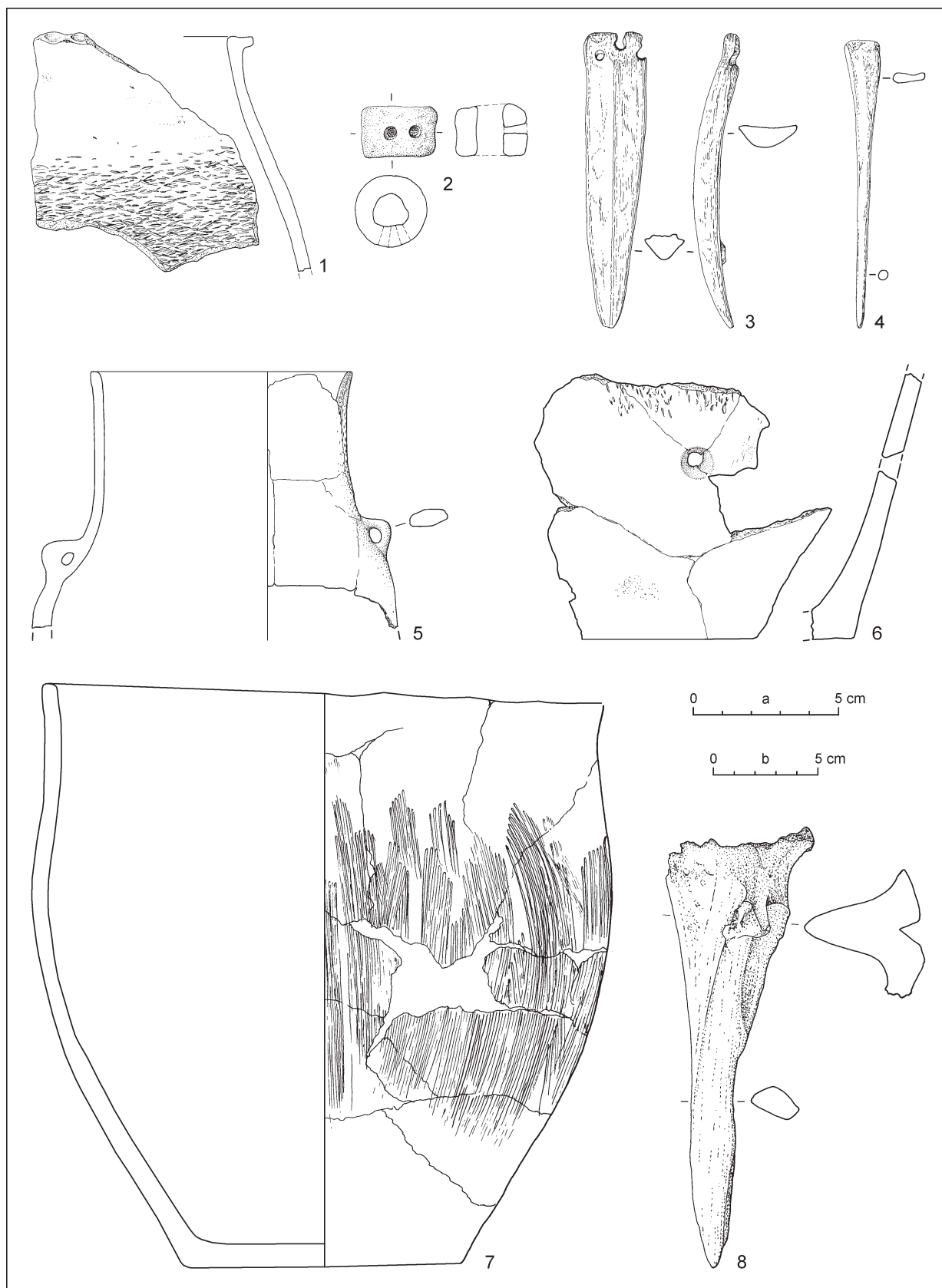
Aj keď fragmentárnosť keramiky z Košíc-Táboriska sťažuje jej presnejšie chronologické zaradenie, niektoré tvary a výzdobné prvky poskytujú oporu pre riešenie danej problematiky.

Džbány

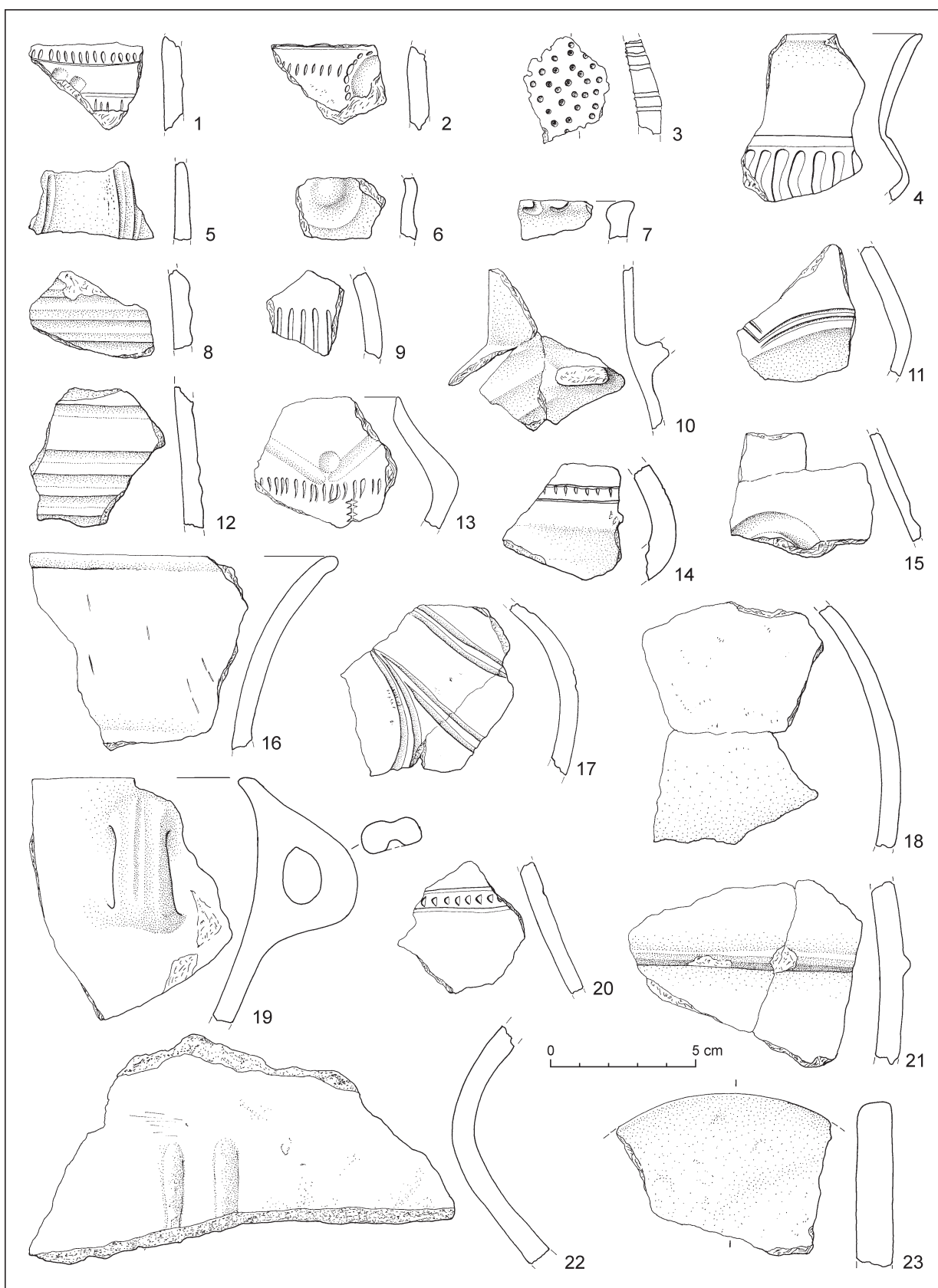
Džbány boli obľúbeným tvarom nádob v otomansko-füzesabonyskej kultúre (Olexa/Nováček 2015b, 321). Prejavilo sa to aj na sídlisku v Košiciach-Táborisku. K džbánom sme zaradili väčšie tvary a výrazne malé formy hodnotíme ako šálky. Najvýraznejším, čiastočne rekonštruovaným tvarom je džbán so stlačeným telom. Výzdobu jeho najväčšej výdute tvoril plastický výčnelok lemovaný dookola rebríčkovitou páskou. Vedľa neho bol zväzok zvislých rýh. Výzdoba na rozhraní hrdla a tela a pod najväčšou výduťou je olemovaná vodorovnou páskou rebríčka (obr. 28: 4). Ďalšie črepy z džbánu pochádzajú z hrdla s výškou 3 cm a naznačujú esovitú profiláciu džbánu.

Črepy z tiel iných džbánov majú výzdobu tvorenú plytkou jamkou (obr. 29: 15), dvojitémi oblúkovitými ryhami (obr. 29: 11, 17), vodorovnými (obr. 29: 8, 12, 21) alebo zvislými ryhami (obr. 29: 5, 9), rebríčkom (obr. 29: 14), pásikom s trojuholníkovitými vpichmi (obr. 29: 20), prípadne kombináciou motívov (obr. 29: 1, 2) alebo sú bez výzdoby (obr. 29: 18). Vyskytla sa aj výzdoba v podobe troch plastických rebier pod odlomeným uchom (obr. 28: 10).

Džbány so šošovkovito stlačeným telom a s výzdobou tvorenou striedavo zvislými ryhami a plastickými vypnulínami patria k jedným z najstarších v OFKK (Šteiner 2009, 90).

Obr. 28. Košice-Táborisko. 1, 2, 5-7 – keramické nálezy; 3 – pracka z opaska z parohu; 4, 8 – kostené predmety. 1 – objekt 25/2000; 2 – objekt 30/2000; 3, 8 – objekt 41/2000; 4 – zber; 5 – objekt 40/2000; 6 – objekt 39/2000; 7 – objekt 1/2000. Mierka: a – 2-4, 8; b – 1, 5-7.

Obr. 29. Košice-Táborisko. Keramické nálezy. 1, 2, 4, 7, 11, 20, 21 – objekt 41/2000; 3, 8, 12 – zber; 5 – objekt 36/2000; 6 – objekt 20/2000; 9, 15 – objekt 18/2000; 10 – objekt 39/2000; 13 – objekt 38/2000; 14, 23 – objekt 1/2000; 16, 22 – objekt 37/2000; 17 – objekt 35/2000; 18 – objekt 40/2000; 19 – objekt 15/2000.

Analogický džbánok so šošovkovito stlačeným telom a výzdobou najväčšej výdute tvorenej striedavo skupinami zvisle rytých línií a plastických vypnulín v kruhových žliabkoch je z pohrebiska v Seni z hrobu 16 datovanom do klasickej fázy otomanskej kultúry, do stupňa BA2 (*Horváthová 2011*, 126, tab. IX: 3a, 3b). Podobné typy džbánov pochádzajú aj z maďarských pohrebísk v Potisi (Gelej-Kanálisdúló – *Kemenczei 1979*, tab. XIII: 3; XIV: 8; XX: 15; XXII: 6, v Tiszafüred-Majoroshalom – *Kovács 1982*, 294, obr. 3: 9) aj zo sídlisk (Berettyóújfalu-Herpály – *Máthé 1984*, obr. 1: 2).

Džbány so splošteným telom na pohrebisku v Nižnej Myšli sú často datované do mladšieho klasickeho stupňa OFKK (BA3). Vykazujú veľkú variabilitu výzdoby zloženú z plastických vypnulín kombinovaných s vodorovným rebričkom na rozhraní hrdla a tela a okolo vypnulín. Džbány podobné tvaru z Košíc-Táboriska sa našli v hrobe 441 (*Olexa/Nováček 2015a*, 74, tab. 120: 4) a v hrobe 503 (*Olexa/Nováček 2017*, 49, tab. 3: 3). Inokedy je na džbánoch so splošteným telom výzdoba z rytých línií tvarovaná do oblúkov (obr. 29: 17). Takto zdobené džbány boli v hrobe 452 (*Olexa/Nováček 2015a*, 75, tab. 138: 2) a v hrobe 500 (*Olexa/Nováček 2017*, 49, tab. 1: 5). V hrobe 363 sa našiel džbánok so stlačeným telom, ktorý mal plastické výčnelky na najväčšej výduti, nad nimi poloblúkovité žliabky lemované rebričkom a vodorovný rad rebrička bol aj na rozhraní hrdla a tela (*Olexa 1992*, 195, tab. V: 9; *Olexa/Nováček 2015a*, 62, tab. 42: 6).

Šálky

V nálezovom materiáli sa zachovali črepy ukazujúce na viacero typov šálok. Niektoré z nich sú výrazne tenkostenné ako šálka s turbanovitým telom (obr. 29: 10) a šálka s otvoreným hrdlom a dvojkónickým telom zdobeným zvislým žliabkovaním (obr. 29: 4, 9). Z inej šálky pochádzajú črepy s vhlbenými jamkami (obr. 29: 6).

Šálky bez výzdoby s trochu hrubšími stenami mali kónický (obr. 28: 8) alebo esovite profilovaný tvar (obr. 28: 6), prípadne vyššie mierne zaoblené steny s uchom v hornej časti (obr. 28: 5).

Najvýraznejšou z nich je šálka s turbanovitým telom a odlomeným uchom (obr. 29: 10). Tento druh tvarovania nádoby je v pôvodných prácach nazývaný tordované alebo šikmo hranené telo a pri citovaní literatúry uvádzame opisy v publikovanom tvare.

Malý džbánok (šálka) s tordovaným telom sa našiel na pohrebisku v Nižnej Myšli v hrobe 441 datovanom do mladšieho klasickeho stupňa (BA3; *Olexa/Nováček 2015a*, 74, tab. 120: 5). Taktiež na pohrebisku v Seni bol malý džbánok (šálka) so šikmo hraneným telom v hrobe 8 datovanom do klasickej fázy otomanskej kultúry, do stupňa BA2 (*Horváthová 2011*, 216, tab. III: 5). Šálka so šikmo hraneným telom spolu s inými džbáňkami a valcovitým pohárom pochádza zo žiarového hrobu v Drahňove, kde je pri opise označená ako džbánok (*Gašaj 1991*, 121, obr. 3: 2).

Tordované telo mali často džbány, medzi nimi aj malé tvary. Šesť malých džbáňkov s výškou medzi 72–91 mm sa našlo v roku 1990 v Nižnej Myšli pod obytným objektom v staršej osade I. Charakteristické pre nich bolo stlačené telo s vodorovnou rytou alebo vodorovne či šikmo tordovanou výzdobou (*Gašaj 1992–1993*). Na slovenských sídliskových lokalitách majú analógie v Košiciach-Barci I, vrstva II a v Rozhanovciach (*Gašaj 1983*, 134, obr. 2: 2). Sú zaradené do staršieho úseku klasickej fázy otomansko-füzesabonskej kultúry (*Gašaj 1992–1993*, 84). Džbány vodorovne alebo šikmo facetované sú príznačné pre maďarské nálezy patriace k vedúcim tvarom klasickej fázy, fázy C füzesabonskej kultúry (*Bóna 1975*, 153).

Ďalším výrazným tvarom je šálka s otvoreným hrdlom a dvojkónickým telom zdobeným zvislým žliabkovaním. Na rozhraní hrdla a tela výzdobu ohraničuje vodorovný žliabok (obr. 29: 4). Zvislé žliabky sú aj na črepe z tela ďalšej šálky (obr. 29: 9). Tento typ nádob je označený ako džbánok a pochádza aj z pohrebiska v Nižnej Myšli z hrobu 40 (*Olexa/Nováček 2013*, 68, tab. 22: 5) a z hrobu 327 (*Olexa/Nováček 2015a*, 57, tab. 8: 1), kde sú datované do predklasickeho stupňa (BA2). Žliabkované telo majú šálky z fázy B füzesabonskej kultúry z pohrebiska v Megyaszó (*Bóna 1975*, 152, tab. 171: 6).

Šálka kónického tvaru s uchom (obr. 28: 8) má analogický tvar v Košiciach-Barci I (*Šteiner 2009*, tab. V: 8), ale tiež v hrobe 89 koštianskej kultúry na pohrebisku v Košiciach-Nižné Kapustníky (*Pástor 1969*, tab. XVI: 6) a v hrobe 115, ktorý patrí otomanskej kultúre (*Pástor 1969*, 44, tab. XIX: 7). Šálky tohto typu sú na pohrebisku v Nižnej Myšli nazvané hrnčekmi. Pochádzajú z hrobov datovaných do predklasickeho stupňa, napr. z hrobu 85/86 (*Olexa/Nováček 2013*, 74, tab. 41: 1), z hrobu 147 (*Olexa/Nováček 2013*, 72, tab. 68: 3), z hrobu 168 (*Olexa/Nováček 2013*, 87, tab. 41: 1) alebo z hrobu 180 (*Olexa/Nováček 2013*, 74, tab. 84: 1).

Šálka s esovitou profiláciou (obr. 28: 6) má analógiu v hrobe 12 koštianskej kultúry na pohrebisku v Košiciach-Nižné Kapustníky (*Pástor* 1969, 17, tab. III: 2). V Košiciach-Barci I má podobne profilovanú šálku navyše telo zdobené slamovaním (*Šteiner* 2009, tab. V: 11).

Typ vyššej šálky s mierne zaoblenými stenami s uchom v hornej časti (obr. 28: 5) je známy z Košíc-Barce I, kde sa našiel v dome 7 vo vrstve II/1a (*Šteiner* 2009, tab. XIII: 5). Podobný tvar pochádza aj z Nižnej Myšle z hrobu 147 (*Olexa/Nováček* 2013, 72, tab. 68: 5) datovanom do predklasického stupňa (BA2).

Valcovitá nádoba

Zachovaná časť valcovitej nádoby z Košíc-Táboriska má rovné ústie, pod ktorým je pomerne vysoko situované pásikové ucho. V hornom rade ho zdobí vodorovná rebričkovitá páska prerušená plastickým výčnelkom. Pod ňou nasleduje vhlbená špirála. Na boku, nad a pod uchom sú vedľa seba dva zvislé rady rebrička prerušené uchom. Na uchu sú dva žliabky (obr. 28: 11). Povrch nádoby je hladný tmavohnedej farby, materiál je jemne plavený.

Valcovité nádoby patria k zriedkavým tvarom. Našli sa len na niekoľkých náleziskách. Odlišujú sa výzdobnými motívami aj ich rozmiestnením na nádobe. Iné je tiež formovanie ústia. Valcovitý pohár spolu s džbánkom a šálkou s hraneným telom je známy zo žiarového hrobu v Drahňove (*Gašaj* 1991, 121, obr. 3: 1). Pohár má roztvorené ústie, pásikové ucho pohára je umiestnené nad hornou polovicou. Výzdoba začína obežnou ryhou v hornej i dolnej časti. Potom ju tvoria prsovité vypnuliny v troch radoch nad sebou. Vrchný a spodný rad vypnulín je prepojený žliabkovou obežnou špirálou. Nad prostredným radom vypnulín sú tri vodorovné žliabky. Mierne rozšírený okraj má valcovitý pohár zo sídliskovej vrstvy staršej klasickej fázy otomansko-füzesabonysej kultúry v Rozhanovciach, ktorá je analogická vrstve II z Košíc-Barce I (*Gašaj* 1983, 134, obr. 3: 7). Pásikové ucho je umiestnené nad polovicou výšky pohára. Na tele pohára je výzdoba robená niekoľkými jednotlivými alebo zdvojenými rebričkovitými pásmi a tromi radmi hrotitých výčnelkov. Valcovitá nádoba zdobená tromi skupinami trojitých žliabkov prerušovanými hrotitými výčnelkami pochádza z Košíc-Barce I, z vrstvy I, datovanej do poklasickej fázy (*Šteiner* 2009, 69, tab. IV: 10). Z pohrebiska v Seni, z hrobu 8, pochádza valcovitá nádoba s jedným uchom, s mierne vyhnutým okrajom a odsadeným dnom. Zdobená je radmi obežných vodorovných žliabkov, hore aj dole ohraničených pásmi rebrička (*Horváthová* 2011, 126, tab. III: 6). Fragmenty valcovitej nádoby sa zachovali aj v Spišskom Štvrtku (*Oravkinová/Vladár* 2019, 161) a na lokalite Maszkowice v južnom Poľsku (*Przybyła/Skoneczna* 2013, obr. 13).

Z Maďarska sú známe valcovité poháre z lokalít Megyaszó (*Bóna* 1975, 153, obr. 190: 8) a Taktaharkány (*Bóna* 1975, 153, tab. 190: 7), patriacimi na prelom predklasického a klasického A a B stupňa füzesabonysej kultúry (*Bóna* 1975, 153). V Túrkeve-Terehalom sa našiel vysoký pohár zdobený tromi radmi prsovitých vypnulín, medzi ktorými sú viacnásobné rady vodorovných rýh, ucho je nad polovicou pohára a okraj je rozšírený, von zosilnený (*Csányi/Tárnoki* 1992, obr. 119). Pohár je datovaný do stupňa BB1.

Valcovitá nádoba z Košíc-Táboriska je najviac podobná poháru z lokality Megyaszó, a to výzdobou (plastické výčnelky, špirály, rebričkovité pásy) a tvarom rovného ústia.

Misy

Misy boli častým keramickým tvarom na sídliskách. V Košiciach-Táborisku sú doložené dva tvary. Najviac črepov pochádzalo z typu mís so zatiahnutým okrajom a s uchom bez výzdoby, v jednom prípade bolo ucho s pozdĺžnym žliabkom (obr. 29: 19). Sporadicky sa vyskytli črepy z mís so špirálovou výzdobou (obr. 28: 1–3), črep na lome zdobený rebričkom, nad lomom kombináciou šikmých žliabkov a jamky (obr. 29: 13) a črepy z mís so slamovaným povrchom. Druhým typom boli kónické misy s uchom a odsadeným dnom (obr. 28: 9).

Typ mís so zatiahnutým okrajom boli dominujúcim tvarom sídliskovej keramiky OFKK (*Šteiner* 2009, 62). Špirálová žliabkovaná výzdoba je vlastná až klasickým stupňom OFKK (*Olexa/Nováček* 2015b, 323). Misy so zatiahnutým okrajom a s vydutým zdobeným bežiacou špirálou po obvode sú častým nálezom v sídliskovom materiáli v Košiciach-Barci I (*Šteiner* 2009, 86). Misy so zatiahnutým ústím zostávajú charakteristickými pre celý klasický horizont (*Šteiner* 2009, 92). Misy s dovnútra vtiahnutým ústím sa nachádzali aj v staršej fáze osídlenia na sídlisku v Rozhanovciach (*Gašaj* 1983, 134).

Iným tvarom je kónická miska s odsadeným dnom a odlomeným uchom (obr. 28: 9). Analogickou k nej je miska koštianskej kultúry z hrobu 6 v Košiciach-Nižných Kapustníkoch (*Pástor* 1969, tab. I: 19). Je to

tvar typický pre koštiansku kultúru (Šteiner 2009, 62). Podobná miska je z pohrebiska v Seni (Horváthová 2011, 216, tab. IX: 6), kde sa vyskytla aj misa so zatiahnutým okrajom vyššieho kónického tvaru, ktorá má slamovaný povrch (Horváthová 2011, 126, tab. VII: 5). Do predklasického stupňa (BA2) sú datované misky z pohrebiska v Nižnej Myšli z hrobu 12, ktorá je bez ucha (Olexa/Nováček 2013, 63, tab. 7: 6) alebo s uchom pod okrajom z hrobu 275 (Olexa/Nováček 2013, 104, tab. 131: 3).

Amfory

Črepy z amfor sa vyskytli na sídlisku v Košiciach-Táborisku pomerne často, ale len jeden tvar je čiastočne rekonštruovaný. Je to horná časť nádoby s valcovitým hrdlom a priamym okrajom, ktorá má na pleciach dve uchá (obr. 27: 5). K amforám patrí pravdepodobne aj časť črepov z väčších nádob so slamovaným povrchom. Amfory s uchami na pleciach sú jedným z typov amfor OFKK aj keď ich ústie, na rozdiel od Košíc-Táboriska, je spravidla vyhnuté (Šteiner 2009, 64). Amfory OFKK známe z jej predklasickkej fázy z Košíc-Barce I majú mierne vyhnuté okraje, menšie pásikové uchá na rozhraní hrdla a tela (Šteiner 2009, 64, tab. IV: 1, 5). V klasickej a poklasickej fáze sú z tohto náleziska známe početné amfory, ktoré majú osadené aj neodsadené plecia a ich telo je často zdobené slamovaním (Šteiner 2009, 64, tab. IV: 7). Slamovaný povrch má aj amfora z domu z vrstvy II/1a, z klasického horizontu na sídlisku, ktorá má na pleciach dve uchá a hrdlo je takmer rovné (Šteiner 2009, 42, tab. IX: 17). Amfory so slamovaným povrchom patrili aj do keramického inventára mladšieho sídliskového horizontu v Rozhanovciach (Gašaj 1983, 134).

Ďalšie črepy z baňatej nádoby, možno amfory, pochádzajú z otvoreného hrdla (obr. 29: 16) a z tela (obr. 29: 22), kde je výzdoba dvomi zvislými plastickými rebrami. Tvar nádoby aj výzdoba je podobná baňatej nádobe s otvoreným ústím z hrobu 88 koštianskej kultúry v Košiciach-Nižných Kapustníkoch (Pástor 1969, 38, tab. XVI: 5), ktorá má zachované jedno ucho na rozhraní hrdla a tela. Jej výzdobu tvorí plastický pásik na rozhraní hrdla a tela a pod ním nasledujú zvislé plastické rebrá. Plastické rebrá pod uchom malej amforky sa vyskytli aj v Nižnej Myšli v hrobe 206 datovanom do predklasického stupňa (Olexa/Nováček 2013, 93, tab. 98: 4).

Hrnce

Najväčšie množstvo črepového materiálu je z hrncov. Sú to tvary s hrubšími stenami, niekedy s drsným povrchom. Ich profilácia je esovitá s krátkym neodsadeným hrdlom. Často majú povrch so slamovaním (obr. 27: 1, 7). Slamovanie povrchu nebolo aplikované na hrdle a končilo nad dnom (obr. 27: 6). Jeden z črepov je aj s otvorom nad dnom (obr. 27: 6). Vo viacerých prípadoch bol okraj zhrubnutý nalepením plastického pretláčaného pásika z vonkajšej strany (obr. 27: 1, 7).

Hrnce so slamovaním boli častými nálezmi na lokalite Košice-Barca I (Šteiner 2009, 67), medzi nimi aj tie s plastickou páskou (Šteiner 2009, 53, tab. IV: 17, 19; XII: 8).

Výskyt slamovania a plastické presekávané lišty na nádobách boli považované za vplyvy kultúry Nyírség-Zatín (Bátora 1983, 179). Hrnec so slamovaným povrchom bol aj v hrobe 11 z predklasického stupňa na pohrebisku v Nižnej Myšli (Olexa/Nováček 2013, 63, tab. 7: 9). Iný hrniec s plastickou páskou na okraji je z hrobu 624 (Olexa/Nováček 2017, 68, tab. 99: 2), ďalší má okrem plastickej pásky na okraji aj telo pokryté jamkami a pochádza z hrobu 410, obidva hroby sú z mladšieho klasického stupňa (Olexa/Nováček 2015a, 31, obr. 10: 9; tab. 91: 8).

Nádoby s perforovaným povrchom

Do keramického inventára zo sídliska v Košiciach-Táborisku patria aj dva črepy z nádob s perforovaným povrchom. Jeden je zo zberu (obr. 29: 3) a druhý z objektu 5/2000. Pri hodnotení nálezov keramiky sa považujú za cedidlá alebo zvonovité príklopy na oheň (Bátora 2018, 144). Známe sú z Košíc-Barce I a Spišského Štvrtku (Furmánek 2004, 72, 73).

Iné hlinené predmety

Fragment plochého hlineného predmetu zaobleného tvaru by sme mohli považovať za väčšie koliesko bez stredového otvoru (obr. 29: 23). Má priemer 14 cm a našlo sa v objekte 1/2000. Takéto hlinené kolieska bez stredového otvoru vybrúsené z črepov aj vymodelované z hliny sú známe z Košíc-

-Barce I (Šteiner 2009, 44, tab. VI: 1–3). Iným predmetom je hlinená perla s dvomi dierkami (obr. 27: 2) z objektu 30/2000.

Kostené a parohové predmety

Všetky kostené a parohové predmety sa našli v zásobnicovej jame (objekt 41/2000). Tvorili ich pracka opasku z parohu (obr. 27: 3), kostené šidlo (obr. 27: 4) a priebojník (obr. 27: 8), fragment čiastočne opracovanej zvieracej kosti a rozštiepený kel diviaka. Pracka z opasku (obr. 27: 3) je v priereze trojuholníkovitá, mierne prehnutá, na jednom konci plochá, rozšírená s tromi dierkami na prichytenie. Dĺžka pracky je 10,15 cm a najväčšia šírka 2 cm. Druhý koniec je mierne hrotitý, zo spodnej strany je 2 cm pred koncom okrúhly výčnelok, ktorý je zvyškom odlomeného háčika na zapnutie. Povrch pracky je vyhladený asi častým používaním.

Zvlášť početné nálezy praciek z opaskov pochádzajú z Košíc-Barce I. Spolu sedem kusov sa našlo vo vrstve I aj II. Väčšinou sú ploché, doskovité s bočnými výrezmi a s prevrtanými otvormi. Zo spodnej strany mali háčik na upevnenie (Hájek 1959, obr. 1–3; 4: 2). Výnimkou je pracka nájdená vo vrstve II/2, medzi domami 13–14/54 (Hájek 1959, 286, obr. 4: 1), ktorá je iná. Má pozdĺžny tvar dlhý 95 mm a široký 19 mm, teda podobnú veľkosť ako pracka z Košíc-Táboriska, ale väčšia časť obvodu je zdobená zárezmi. Zo starších nálezov je pracka podobná tým z Košíc-Barce I nájdená na sídlisku v Gánovciach (Hájek 1959, 287, obr. 5).

L. Hájek (1959, obr. 11: 2–4) uverejňuje aj kresby podobných praciek ako exemplár z Košíc-Táboriska. Pochádzajú zo Slovinska, z oblasti Lublanských blát, z lokality Ig. Pracky z lokality Ig zahrnula do svojej monografie aj I. Kilian-Dirlmeier (1975, 16–19, tab. 1: 6, 7; 2: 8–12) ako typ Ig patriaci ešte na koniec eneolitu. Vyobrazuje aj ďalšie podobné tvary z lokality Ripač v Srbsku (Kilian-Dirlmeier 1975, tab. 2: 13) a z maďarskej lokality Mezőlak-Szélmezőmajor (Kilian-Dirlmeier 1975, tab. 2: 14), ktoré majú na bokoch malé zárezy. Nálezový materiál a pracka z Mezőlak-Szélmezőmajor je radená ku kultúre Makó (Kalicz 1968, 80, tab. V: 2), v dnešnom ponímaní k staršej časti neskoroneolitického kultúrneho komplexu, resp. kultúre Kosihiy-Čaka-Makó (Bátora/Vladár 2015, 21).

Z novších nálezov sú pracky známe zo sídliska v Nižnej Myšli, a to obdĺžnikovitá s výrezmi (Olexa 2003, tab. VI: 4), nedokončená obdĺžniková pracka so zárezmi po stranách (Olexa 2003, tab. VI: 2) alebo oválna s výrezmi z hrobu 280 (Olexa 2003, tab. VI: 1; Olexa/Nováček 2013, 43, obr. 40; 105; tab. 135: 10). Z pohrebiska z Nižnej Myšle, z hrobu 443, pochádza okrúhla oblúkovite prehnutá pracka s dvomi otvormi na prištie (Olexa/Nováček 2015a, 42, obr. 20).

Šidlá a priebojníky sú bežnými predmetmi na sídliskách otomansko-füzesabonysej kultúry a tiež v hroboch. Početné sú na sídlisku v Nižnej Myšli i v hroboch z predklasického stupňa (Olexa 1992, 194; Olexa/Nováček 2013, 45, obr. 42). Kostené šidlá sa bežne nachádzali aj na sídlisku v Rozhanovciach (Gašaj 1983, 134).

Štiepaná kamenná industria

Štiepaná kamenná industria sa na sídlisku v Košiciach-Táborisku vyskytovala len v malom množstve. Najviac artefaktov (29 kusov) pochádza zo zberu. V 18 objektoch sa našlo po jednom až šiestich kusoch industrie. Spolu tvoria súbor 65 artefaktov a jeden okruhliak zlepenca. Z nich 41 (63,08 %) bolo štiepaných z obsidiánu, po sedem kusov z rádiolaritu a limnosilicitu (po 10,76 %). Z domácich surovín bol ešte zastúpený limnosilicit typu Banské (2 ks, 3,08 %). Po jednom artefakte sa vyskytol kremeň (1,54 %) a z cudzích surovín volynský pazúrik, krakovsko-jurský, čokoládový, severský pazúrik a neurčená hornina.

Najpočetnejšie nálezy tvorili úštep (53 kusov – 81,54 %), z nich z obsidiánu bolo 32 kusov. Jadro sa našlo len jedno ihlancovitého tvaru a jeden fragment jadra, obidva z obsidiánu. Z nástrojov bolo zastúpených iba päť čepelí, štyri retušované čepele a jeden retušovaný úštep. Malý súbor artefaktov s ojedinelými retušovanými nástrojmi a prevažujúcimi úštepami poukazuje na sporadickú výrobu artefaktov priamo v areáli lokality. Obsidiánová surovina patrí medzi regionálne horniny donášané zo vzdialenosti asi 100 km od zdrojov v okolí Zemplínskych vrchov. Sporadické nálezy cudzích surovín zo vzdialených zdrojov naznačuje širšie nadregionálne azda výmenné kontakty obyvateľov osady.

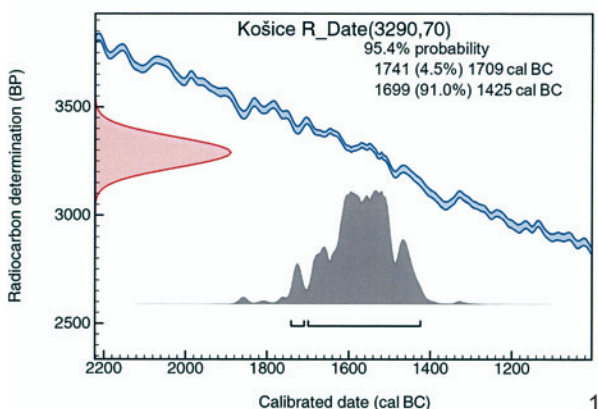
Obsidiánová surovina bola používaná aj na iných lokalitách OFKK v Košickej kotline. V sídliskovom materiáli z Nižnej Myšle prevládajú artefakty z obsidiánu, ale našli sa aj iné suroviny (Olexa 2003, 43). Taktiež v hroboch sa najčastejšie nachádzala obsidiánová surovina (Olexa/Nováček 2017, 37).

DATOVANIE

Z uhlíkov z objektov na sídlisku v Košiciach-Táborisku máme k dispozícii niekoľko dát zo vzoriek analyzovaných v laboratóriu v Kyjeve v roku 2001 (pôvodne kalibrované v programe 2-D Dispersion Calibration Program Version Cologne 1993):

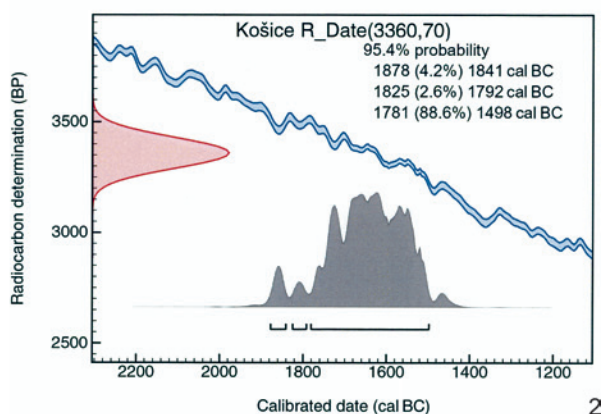
- objekt 1/2000 (Ki-8923): 3290 ± 70 BP = 1539 ± 81 cal BC;
- objekt 3/2000 (Ki-8924): 3360 ± 70 BP = 1605 ± 84 cal BC;
- objekt 15/2000 (Ki-8925): 3325 ± 70 BP = 1588 ± 81 cal BC;
- objekt 37/2000 (Ki-8926): 3480 ± 70 BP = 1787 ± 91 cal BC;
- objekt 41/2000 (Ki-8927): 3410 ± 70 BP = 1659 ± 98 cal BC.

OxCal v4.4.4 Bronk Ramsey (2021); r:5; Atmospheric data from Reimer et al (2020)

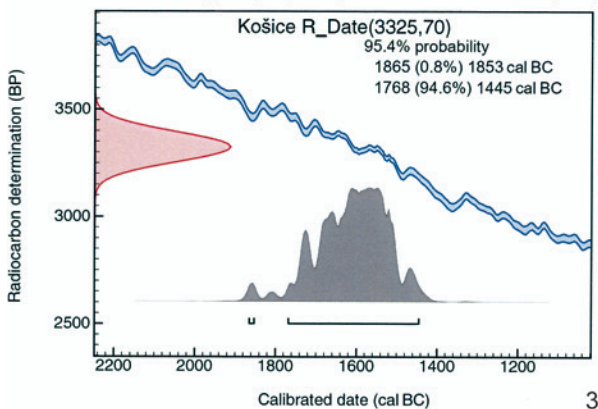
1

OxCal v4.4.4 Bronk Ramsey (2021); r:5; Atmospheric data from Reimer et al (2020)

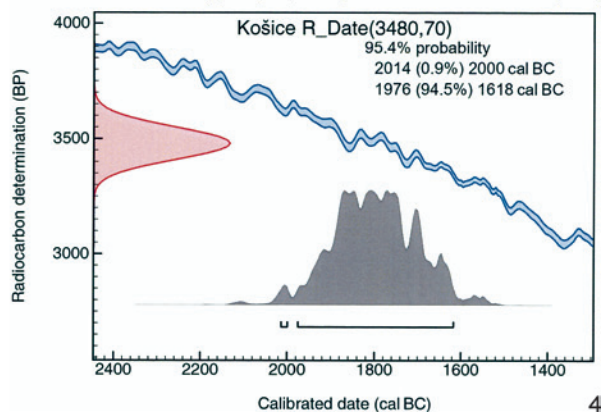
2

OxCal v4.4.4 Bronk Ramsey (2021); r:5; Atmospheric data from Reimer et al (2020)

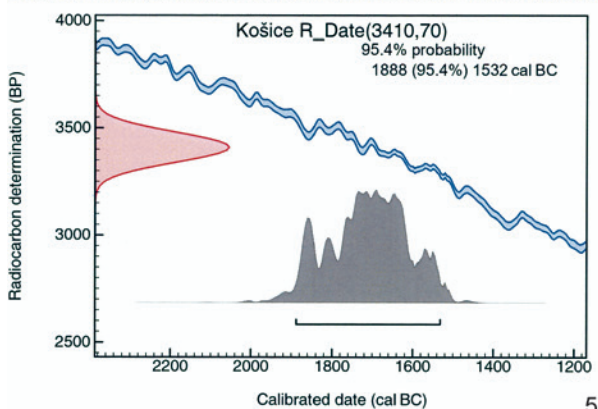
3

OxCal v4.4.4 Bronk Ramsey (2021); r:5; Atmospheric data from Reimer et al (2020)

4

OxCal v4.4.4 Bronk Ramsey (2021); r:5; Atmospheric data from Reimer et al (2020)

5

Obr. 30. Košice-Táborisko. Rádiokarbónové datovanie uhlíkov z objektov. 1 – objekt 1/2000; 2 – objekt 3/2000; 3 – objekt 15/2000; 4 – 37/2000; 5 – objekt 41/2000.

Rozsah datovania je 1787–1539 cal BC. Pri kalibrovaní v programe OxCal 4.4 je rozsah datovania v závislosti od odchýlky sigma v intervale 1891–1458 cal BC pri 68,3 % pravdepodobnosti (1σ) a v intervale 2013–1425 cal BC pri 95,4 % pravdepodobnosti (2σ ; obr. 30).

V súčasnosti máme k dispozícii datovania z viacerých lokalít OFKK, ktoré však pochádzajú z rôznych laboratórií. Zatiaľ boli publikované niektoré dáta z Nižnej Myšle, Rozhanoviec a z Gánoviec.

Z Nižnej Myšle boli získané pre dva hroby (133 a 280) z predklasického obdobia rovnaké dáta: 1866 $\pm$ 61 cal BC (*Olexa/Nováček 2013*, 12), v širšom rozpätí: 1965–1754 BC (95,4 %; *Jaeger/Olexa 2014*, 170, obr. 6). Pre mladšiu osadu II je datovanie objektu 89: 1592 $\pm$ 79 cal BC, objektu 112: 1677 $\pm$ 60 cal BC, objektu 120a: 1588 $\pm$ 110 cal BC a pre zánikový horizont osady II objektu 470: 1370 $\pm$ 46 cal BC (*Olexa/Nováček 2013*, 12). Porovnávanie milodarov v ženských hroboch z pohrebiska v Nižnej Myšli (bronzové ihlice a kly z diviaka) s inými lokalitami zo strednej Európy naznačujú ich možný vyšší vek. Najstaršia časť (BA1) by mala patriť do obdobia 2100/2000–1900 cal BC a mladšia časť (BA2) asi 1900–1650/1550 cal BC (*Jaeger a i. 2021*, 350).

Pre osadu v Rozhanovciach je jedno datovanie z uhlíkov (Bln-2728): 3370 $\pm$ 100 BP, ktorého kalibrovaný vek je 1770–1520 BC (68,2 %; *Barta 2001*, tab. I). Datovanie v Gánovciach je medzi 3400 $\pm$ 100 až 3500 $\pm$ 90 BP, pričom kalibrované dáta pre vzorku 3415 $\pm$ 35 BP sú 1750 BC (57,5 %) 1680 BC (*Barta 2001*, tab. 1).

Získané dáta pre sídlisko v Košiciach-Táborisku sa približujú nameranému veku opevnej osady v Rozhanovciach, ktorá patrí do klasickej fázy otomansko-füzesabonyskej kultúry a tiež datovaniu v Gánovciach. Staršie je aj podľa datovania pohrebisko v Nižnej Myšli z predklasického stupňa OFKK. Zánikový horizont zo sídliska II v Nižnej Myšli je datovaný do mladšieho obdobia ako sú nálezy z Košíc-Táboriska.

ZÁVER

Skúmaných otvorených sídlisk otomansko-füzesabonyskej kultúry v Košickej kotline nie je veľa. Niekoľko sídliskových objektov bolo odkrytých v Košiciach-Barci-Svetlej III (*Bánesz 1970*, 324) a v polohe Lapiše v Košiciach-Šebastovciach (*Budinský-Krička 1976*, 68). Je potrebné spomenúť aj rozsiahle otvorené sídlisko v blízkosti opevneného sídliska Košice-Barce I, ktoré sa už ďalej neskúmalo (*Šteiner 2009*, 36).

Osady boli zakladané v blízkosti vodného toku. V polohe Táborisko túto funkciu spĺňal potok pretekajúci cez jej severný okraj. Na dohľad zo sídliska bola aj rieka Hornád. Preskúmané objekty v polohe Táborisko v Košiciach poskytujú predstavu o usporiadaní osady. Obývané boli nadzemné domy doložené zvyškom dlážky s ohniskom jedného z nich (objekt 22/2000) a kolovými jamkami. Niektoré výrobné činnosti sa realizovali v zahĺbených objektoch chránených prekrytím neseným kolovou konštrukciou (objekt 1/2000). Na iné práce, azda súvisiace s varením, sa využívali samostatné ohniská. Na uchovanie obilia slúžili zásobnicové jamy (objekt 41/2000). Osada bola rozsiahlejšia ako bolo dokumentované výskumom v roku 2000, pretože neskôr, pri stavbe obchodov MÖBELIX a DECATHLON, boli zistené ďalšie pamiatky otomansko-füzesabonyskej kultúry v podobe keramiky a niekoľkých zahĺbených objektov.

Pomerne nepočetné nálezy keramiky a len sporadický výskyt kostených a parohových predmetov spolu s takmer úplnou absenciou bronzových predmetov vytvára dojem pokojného opustenia osady, pri ktorom si jej obyvatelia odniesli všetky použiteľné artefakty.

Pri zaradení keramického materiálu zo sídliska do fáz OFKK sa opierame o analógie s keramikou z pohrebiska z Nižnej Myšle a z opevnených sídlisk v okolí.

Na sídlisku otomansko-füzesabonyskej kultúry v Košiciach-Táborisku boli v nálezoch zastúpené staršie i mladšie tvary nádob a typy výzdoby. K starším tvarom keramiky, ktoré poznáme už od obdobia koštianskej kultúry a sú prítomné aj predklasickom i klasickeom stupni OKFF na pohrebisku v Nižnej Myšli, patrí kónická miska s uchom, kónické šálky s uchom alebo šálky s esovitou profiláciou aj hrnce so slamovaným povrchom. Tvarom vlastným klasickej fáze otomansko-füzesabonyskej kultúry sú džbány a šálky s turbanovitým telom, ale aj zdobené zvislými žliabkami a džbány so splošteným telom. Misy so zatiahnutým okrajom so špirálovým žliabkovaným ornamentom sú sprievodným znakom klasickej otomansko-füzesabonyskej kultúry. Valcovité nádoby sa tiež objavujú hlavne v jej klasickej fáze.

Nálezový materiál a rádiokarbónové datovanie umožňujú zaradiť sídlisko v Košiciach z polohy Táborisko do klasickej fázy otomansko-füzesabonyskej kultúry.

LITERATÚRA

- Bánesz 1968
Bánesz 1970
Barta 2001
Bátora 1983
Bátora 2018
Bátora/Vladár 2015
Bóna 1975
Budinský-Krička 1976
Csányi/Tárnoki 1992
Fabiš 2001
Farkašovský/Schmidt 2001
Fischl 2018
Fischl/Olexa 2019
Furmánek 2004
Furmánek/Veliačik/Vladár 1991
Gašaj 1983
Gašaj 1991
Gašaj 1992–1993
Gašaj 2002
Hájek 1959
Hájek 1961
Hajnalová 2001
Horváthová 2011
Jaeger/Olexa 2014
Jaeger a i. 2021
Jílková 1961
Kabát 1954
Kabát 1955
Kalicz 1968
- L. Bánesz: *Barca bei Košice – Paläolithische Fundstelle*. Bratislava 1968.
L. Bánesz: Praveké jamy z Barce-Svetlej III. *Študijné zvesti AÚ SAV* 19, 1970, 324, 325.
P. Barta: Absolute Dating of the Bronze Age in Slovakia. State of Research. *Anodos. Studies of Ancient World* 1, 2001, 11–25.
J. Bátora: Záver eneolitu a začiatok doby bronzovej na východnom Slovensku. *Historica Carpatica* 14, 1983, 169–229.
J. Bátora: *Slovensko v staršej dobe bronzovej*. Bratislava 2018.
J. Bátora/J. Vladár: Kultúry staršej doby bronzovej. In: V. Furmánek (zost.): *Staré Slovensko 4. Doba bronzová*. Nitra 2015, 21–130.
I. Bóna: *Die mittlere Bronzezeit Ungarns und ihre südöstliche Beziehungen*. Budapest 1975.
V. Budinský-Krička: Výskum slovansko-avarského pohrebiska a sídliska z mladšej doby bronzovej v Šebastovciach. *AVANS* 1975, 1976, 67–69.
M. Csányi/J. Tárnoki: Túrkeve – Terehalom. In: *Bronzezeit in Ungarn*. Frankfurt am Main 1992, 159–165.
M. Fabiš: *Zvieracie kosti z lokality Košice-Táborisko*. Rukopis. Nitra 2001. Nepublikované.
R. Farkašovský/R. Schmidt: *Petrografická a mineralogická analýza vzoriek z archeologického náleziska Táborisko v Košiciach*. Rukopis. Košice 2001. Nepublikované.
K. P. Fischl: *Settlement layouts, systems and structure of the Otomani-Füzesabony Cultural Complex*. *Gesta* 17/2, 2018, 3–8.
K. P. Fischl/L. Olexa: The Settlement Network of the Otomani-Füzesabony Cultural Complex in the southern Hornád Valley and the Košice Basin. In: K. P. Fischl/T. L. Kienlin (ed.): *Beyond Divides – The Otomani-Füzesabony Phenomenon. Current Approaches to Settlement and Burial in the North-eastern Carpathian Basin and Adjacent Areas*. Bonn 2019, 121–142.
V. Furmánek: *Zlatý vek v Karpatoch. Keramika a kov doby bronzovej na Slovensku (2300–800 pred n. l.)*. Nitra 2004.
V. Furmánek/L. Veliačik/J. Vladár: *Slovensko v dobe bronzovej*. Bratislava 1991.
D. Gašaj: Výsledky záchranného výskumu opevnenej osady otomanskej kultúry v Rozhanovciach. *Archeologické rozhledy* 35, 1983, 130–137.
D. Gašaj: Žiarový hrob zo staršej doby bronzovej v Drahňove. *Historica Carpatica* 22, 1991, 121–128.
D. Gašaj: Keramický depot zo staršej doby bronzovej v Nižnej Myšli. *Historica Carpatica* 23–24/1992–1993, 81–86.
D. Gašaj: Osady warowne i życie gospodarcze. In: J. Gancarski (ed.): *Między Mykeni a Batykiem. Kultura Otomani-Füzesabony*. Krosno – Warszawa 2002, 21–51.
L. Hájek: Kostěná industrie otomanské kultury z Barce. *Slovenská archeológia* 7, 1959, 285–300.
L. Hájek: Zur relativen Chronologie des Äneolithikums und der Bronzezeit in der Ostslowakei. In: *Kommission für das Äneolithikum und die ältere Bronzezeit*. Nitra 1961, 59–76.
M. Hajnalová: *Výskumná správa archeobotanická* 14 623/2001. Nitra 2001. Dokumentácia AÚ SAV.
E. Horváthová: Pohrebisko otomanskej kultúry v Seni. *Študijné zvesti AÚ SAV* 49, 2011, 115–141.
M. Jaeger/L. Olexa: The Metallurgists hron Nižná Myšľa (okr. Košice-okolie/SK). *Archäologisches Korrespondenzblatt* 44, 2014, 163–176.
M. Jaeger/M. Strózyk/L. Olexa/T. Nováček: Dating the ladies: spatio-temporal development of the Early Bronze Age cemetery at Nižná Myšľa (Slovakia). *Documenta Praehistorica* 48, 2021, 340–353.
E. Jílková: Piliňské pohřebiště Barca II a jeho časové a kulturní horizonty. *Slovenská archeológia* 9, 1961, 69–106.
J. Kabát: Avarsko-slovanské pohřebiště v Barci u Košic. *Archeologické rozhledy* 6, 1954, 604–608, 619–620.
J. Kabát: Otomanská osada v Barci u Košic. *Archeologické rozhledy* 7, 1955, 594–600, 611–613, 617.
N. Kalicz: *Die Frühbronzezeit in Nordost-Ungarn*. Budapest 1968.

- Kaminská 1981 L. Kaminská: Archeologický výskum v Košiciach-Barci. *AVANS* 1980, 1981, 129–132.
- Kaminská 1999 L. Kaminská: Záchranný výskum na preložke cesty v Košiciach. *AVANS* 1997, 1999, 93, 94.
- Kaminská 2001 L. Kaminská: Záchranné výskumy v Košiciach. *AVANS* 2000, 2001, 96, 97.
- Kaminská 2007 L. Kaminská: Záchranný výskum pilinského sídliska v Košiciach. *AVANS* 2005, 2007, 99, 100.
- Kaminská 2017 L. Kaminská: Stredoveký objekt z južného okraja Košíc. *AVANS* 2012, 2017, 92, 93.
- Kaminská 2020 L. Kaminská: *Košice-Galgovec. Osídlenie polohy v strednom neolite*. Nitra 2020.
- Kaminská/Novák 2002 L. Kaminská/M. Novák: Sídlikové nálezy bukovohorskej kultúry v polohe Košice-Červený rak. *AVANS* 2001, 2002, 82, 83.
- Kemenczei 1979 T. Kemenczei: Das mittelbronzezeitliche Gräberfeld von Gelej. *Régeszeti Füzetek*. Ser. II/20. Budapest 1979.
- Kilian-Dirlmeier 1975 I. Kilian-Dirlmeier: *Gürtelhaken, Gürtelbleche und Blechgürtel der Bronzezeit in Mitteleuropa (Ostfrankreich, Schweiz, Süddeutschland, Österreich, Tschechoslowakei, Ungarn, Nordwest-Jugoslawien)*. Prähistorische Bronzefunde XII/2. München 1975.
- Kovács 1982 T. Kovács: Einige neue Angabe zur Ausbildung und inneren Gliederung der Füzesabony-Kultur. In: B. Hänsel: *Südosteuropa zwischen 1600 und 1000 v. Ch.* Prähistorische Archäologie Südosteuropa 1. Berlin 1982, 287–304.
- Máthé 1984 M. Sz. Máthé: Preliminary report on the 1977–1982 excavations at the Neolithic and Bronze Age settlement of Berettyóújfalu-Herpály. Part II. Bronze Age. *Acta Archaeologica Academiae Scientiarum Hungaricae* 36, 1984, 137–159.
- Olexa 1983 L. Olexa: Sídlišká a pohrebiská z doby bronzovej v Nižnej Myšli. *Archeologické rozhledy* 35, 1983, 122–129.
- Olexa 1987 L. Olexa: Gräber von Metallgiessern in Nižná Myšľa. *Archeologické rozhledy* 39, 1987, 255–275.
- Olexa 1992 L. Olexa: Náleziská z doby bronzovej v Nižnej Myšli. Predbežná správa o výsledkoch výskumu opevnených sídlisk a pohrebiska otomanskej kultúry. *Slovenská archeológia* 40, 1992, 189–204.
- Olexa 2003 L. Olexa: *Nižná Myšľa. Osada a pohrebisko z doby bronzovej*. Košice 2003.
- Olexa/Nováček 2013 L. Olexa/T. Nováček: *Pohrebisko zo staršej doby bronzovej v Nižnej Myšli. Katalóg I (hroby 1–310)*. Nitra 2013.
- Olexa/Nováček 2015a L. Olexa/T. Nováček: *Pohrebisko zo staršej doby bronzovej v Nižnej Myšli. Katalóg II (hroby 311–499)*. Nitra 2015.
- Olexa/Nováček 2015b L. Olexa/T. Nováček: Výskum pohrebiska zo staršej doby bronzovej v Nižnej Myšli. Predklaskický horizont pamiatok. In: J. Bátora/P. Tóth: *Keď bronz vystriedal med'*. Nitra – Bratislava 2015, 315–328.
- Olexa/Nováček 2017 L. Olexa/T. Nováček: *Pohrebisko zo staršej doby bronzovej v Nižnej Myšli. Katalóg III (hroby 500–792)*. Nitra 2017.
- Oravkinová/Vladár 2019 D. Oravkinová/J. Vladár: Chronological framework of the fortified settlement in Spišský Štvrtok in the context of the Otomani-Füzesabony cultural complex. *Studia Hercinia* 23, 2019, 150–172.
- Pástor 1969 J. Pástor: *Košické pohrebisko*. Košice 1969.
- Przybyła/Skoneczna 2013 M. S. Przybyła/M. Skoneczna: *The fortified settlement from the Early and Middle Bronze Age at Maszkowice, Nowy Sącz district (Western Carpathians). Preliminary results of studies conducted in the years 2009–2012*. Kraków 2013.
- Szatmári/Guba/Kulcsár 2018 I. Szatmári/Sz. Guba/G. Kulcsár: New results on the settlement structure of Füzesabony-Öregdomb Bronze Age tell. *Gesta* 17/2, 2018, 85–103.
- Šteiner 2009 P. Šteiner: *Keramický inventár otomansko-füzesabonyského kultúrneho komplexu vo svetle nálezov z Barce I*. Nitra 2009.
- Tóth/Oravkinová/Pokutta 2019 P. Tóth/D. Oravkinová/D. A. Pokutta 2019: Settlement Organisation of the Otomani-Füzesabony Cultural Complex in Slovakia. In: K. P. Fischl/T. L. Kienlin (ed.): *Beyond Divides – The Otomani-Füzesabony Phenomenon. Current Approaches to Settlement and Burial in the North-eastern Carpathian Basin and Adjacent Areas*. Bonn 2019, 47–69.
- Vladár 2014 J. Vladár: Praveké mestá z doby bronzovej Spišský Štvrtok a Košice-Barca (venované L. Hajkovi a A. Točíkovi). *Zborník FF UK Musaica* 28, 2014, 15–37.

Settlement of the Otomani-Füzesabony Culture in Košice

Lubomíra Kaminská

Summary

The rescue archaeological excavation in Košice, Táborisko site, was carried out in 2000 during construction of the OC Cassovia shopping centre. The construction was divided into stages and in 2000, the Carrefour shop and the car park were built, situated in the central and southeastern part of the building site (Fig. 1). The site of Táborisko is located on the edge of the terrace below which the terrain is falling steeply to the stream. According to older maps, the stream's source was west of Táborisko and it was flowing across its northern part. Settlement was concentrated on the top of the site in altitude between 236 and 235.5 m a. s. l. According to the distribution of finds, the settlement covered an area of at least 150 × 150 m (Fig. 2; 3; 26: 1–3).

The detected settlement of Táborisko site belongs to an open settlement of the Otomani- Füzesabony culture people. Otomani-Füzesabony culture (OFK) is currently also referred to as the Otomani-Füzesabony cultural complex (OFKK) from the Bronze Age (Fischl 2018; Olexa 1987; Vladár 2014, 32). In the nearest vicinity, open settlements were detected at the localities of Košice-Barca, Svetlá III site (Fig. 1: 2; Bánesz 1970) and Košice-Šebastovce, Lapiše site (Budinský-Krička 1976, 68). Approx. 1.2 km southeast (Fig. 1: 3) of Táborisko site, the fortified settlement of the Otomani culture in Košice-Barca I is located (Hájek 1961; Kabát 1955). Nearby, at the site of Barca III (Fig. 1: 4), a cemetery of the Otomani culture was uncovered; it has not been published (Kabát 1954). Other graves of the Otomani culture were studied together with the Košťany culture's graves southeast of Táborisko (Fig. 1: 5), at the site of Nižné Kapustníky (Pástor 1969). Pottery finds from collections suggest denser settlement of Košice and its surroundings during the Otomani-Füzesabony culture (Fischl/Olexa 2019). Construction of fortified settlements with evidence of metallurgy assumes existence of open settlements in their surroundings focused mainly on agricultural production and cattle breeding (Furmánek/Veliačik/Vladár 1991, 173, 174; Gašaj 2002, 21; Tóth/Oravkinová/Pokutta 2019, 53, 54).

Settlement features

In the course of the excavation in Košice-Táborisko, 41 features were uncovered (Fig. 3). According to their shapes, contents and finds, they can be divided into features fulfilling the following functions in the time of existence of the Otomani-Füzesabony culture's open settlement:

- above-ground house (feature 22/2000) beaten earth floor with a hearth;
- postholes (features 7/2000–10/2000, 12/2000, 16/2000, 32/2000);
- probably production feature (feature 1/2000);
- separate hearths (features 3/2000, 18/2000, 33/2000);
- hearths in features (features 1/2000, 6/2000, 15/2000, 38/2000);
- storage pit (feature 41/2000);
- settlement pits (features 2/2000, 4/2000, 5/2000, 11/2000, 13/2000, 14/2000, 17/2000, 19/2000, 20/2000, 21/2000, 23/2000–31/2000, 34/2000–37/2000, 39/2000, 40/2000).

Remains of an above-ground house (feature 22/2000) and a settlement, probably a production feature 1/2000 are the most important features at the site of Táborisko. It was impossible to determine the exact size of the above-ground structure, as they had been removed with the topsoil (Fig. 25; 26: 8). There might have been several above-ground structures in the settlement area (Fig. 3). It is documented by postholes which are considered evidence of existence of above-ground structures with post construction of wattle and daub. The probably production feature (1/2000) was an oval to rectangular pit with rounded corners of 262 × 270 cm (Fig. 5). The bottom of the feature was uneven. There were destroyed remains of a hearth in the southern part of the feature. After removal, the hearth was 50 cm deep. Originally, the feature had a roof laid on a post construction.

Vegetal macroremains (Tab. 1)

Vegetal macroremains were analyzed from 18 samples of separate charcoals and from six samples of soil (Hajnalová 2001). Oak (*Quercus* sp.) was used as firewood most often, European hornbeam (*Carpinus betulus*), maple (*Acer* sp.) and European beech (*Fagus sylvatica*) were less frequent. Charcoals of woods point to occurrence of deciduous oak forests mixed with hornbeam and maple near the site (Hajnalová 2001).

Animal bones

Animal bones and an antler were discovered in several features at the site of Košice-Táborisko, but they have been very poorly preserved in the clay soil. 136 animal bones from the preserved remains were analyzed (*Fabiš 2001*). 56 samples were undeterminable. Among 80 specimens of identifiable samples, mainly domestic and less frequently wild animals were represented. As for the domestic animals, cattle prevailed and sheep or goat and pig were less common. Bones of dog (15 exemplars) were found as well. As for wild species, bones of wild boar, deer and antlers have been preserved (*Fabiš 2001*).

Analysis and evaluation of the archaeological material

Excavation of the settlement in Košice-Táborisko has brought diverse finds whose considerable part consists of pottery. Apart from it, bone and antler material, animal bones, chipped lithic industry, daub and stones have been preserved. Metal industry is represented only by a fragment of a bronze pin.

Pottery

Numerous finds come from subtle pottery shapes, such as jugs, cups, bowls, a cylindrical vessel and amphoras. Most sherds come from pots. Thin-walled shapes were made of finely washed material. Thicker utility pottery contained admixture of sand and crushed stones in the clay. Sherds from amphoras had the surface covered with clay slip and it was smoothed, sometimes brushed. Surface of pots was often brushed. Colour of the vessels was brown/brown-grey, sometimes rubiginous. All the pottery was well fired. Only several shapes were restorable.

Jugs

Larger shapes were classified as jugs and distinctly small forms are evaluated as cups. A jug with an oblate spherical body is the most distinct shape. Decoration on its maximum diameter consisted of a knob decoration surrounded with a ladder tape. Next to it, there was a bunch of vertical grooves. The decoration is lined with a horizontal ladder tape on the interface of the body and the neck and below the belly (Fig. 28: 4). Other jug sherds come from the 3 cm tall neck and suggest S-shaped profile of the jug.

Sherds from bodies of other jugs bear decoration made up by a shallow dimple (Fig. 29: 15), double arcuate grooves (Fig. 29: 11, 17), horizontal (Fig. 29: 8, 12, 21) or vertical grooves (Fig. 29: 20), ladder (Fig. 29: 14), band with triangular incisions (Fig. 29: 20), or combination of motifs (Fig. 29: 1, 2) or they are undecorated (Fig. 29: 18). Decoration in form of three plastic ribs under a chipped off handle occurs as well (Fig. 28: 10).

Cups

Sherds pointing to several types of cups have been preserved in the material. Some of them are distinctly thin-walled, such as the cup with turban body (Fig. 29: 10) and the cup with an outcurving bent rim and biconical body decorated with vertical flutes (Fig. 29: 4, 9). Sherds with impressed dimples come from another cup (Fig. 29: 6).

Cups without decoration and with thicker walls had conical (Fig. 28: 8) or S-shaped profiles (Fig. 28: 6) or taller, slightly rounded walls with handles in the upper part (Fig. 28: 5).

The cylindrical vessel

Part of the cylindrical vessel has straight mouth and a rather highly situated handle below it. It is decorated with a horizontal ladder tape disturbed by a plastic protuberance. Below it, there is an impressed spiral. On the side, above and below the handle, there are two vertical rows of ladder next to each other, disturbed by the handle. There are two flutes on the handle (Fig. 28: 11). The vessel surface is smoothed, dark brown, the material is finely washed.

Bowls

Bowls are documented by two shapes. Most sherds came from the type of bowls with inverted rims and undecorated handles, one handle had longitudinal fluting (Fig. 29: 19). Sporadically occurring sherds include sherds from bowls with spiral decoration (Fig. 28: 1–3), a sherd decorated with a ladder on the break and with a combination of slanting flutes and a dimple above the break (Fig. 29: 13) and sherds from bowls with brushed surface. The second type of bowls included conical bowls with a handle and offset bottom (Fig. 28: 9).

Amphoras

Sherds from amphoras were rather frequent at the settlement in Košice-Táborisko, but only one shape has been partly restored. It is the upper part of a vessel with a cylindrical neck and flat rim which has two handles on the shoulders (Fig. 27: 5). Some sherds from larger vessels with brushed surface probably also belong to amphoras.

Pots

Most sherds come from pots. They are shapes with thicker walls, sometimes coarse surface. Their profile is S-shaped, with a short non-offset neck. They often have brushed (Fig. 27: 1, 7). This type of coarsed surface is applied on the necks and ends above the bottom (Fig. 27: 6). One of the sherds has a perforation above the bottom (Fig. 27: 6). In several cases, the rim is made thicker by applied plastic finger-pressed tape on the outside (Fig. 27: 1, 7).

Vessels with perforated surface

The pottery inventory from the settlement in Košice-Táborisko also includes two sherds from vessels with perforated surface. One of them comes from collection (Fig. 29: 3) and the second one is from feature 5/2000.

Other clay artifacts

The fragment of a clay artifact with rounded shape could be considered a larger wheel without a central hole (Fig. 29: 23). Another artifact is a clay pearl with two holes (Fig. 27: 2) from feature 30/2000.

Bone and antler artifacts

All bone and antler artifacts were found in a storage pit. They included a belt buckle from antler (Fig. 27: 3), a bone awl (Fig. 27: 4) and a perforator (Fig. 27: 8), fragment of a partly processed animal bone and a split tusk of a wild boar.

Chipped lithic industry

Chipped lithic industry makes up an assemblage of 65 artifacts and one pebble. 41 of them (63.08%) were chipped from obsidian, seven from each radiolarite and limnosilicite (10.76% each). As for domestic raw materials, limnosilicite of the Banské type was represented (2 specimens, 3.08%). There was also one artifact made of quartz (1.54%) and as for foreign raw materials, there was one exemplar from each Volhynian flint, Jurassic-Krakow flint, chocolate flint, erratic flint and an unidentified rock.

Most numerous finds were flakes (53 exemplars – 81.54%), 32 of them were from obsidian. Only one pyramidal core was found as well as one fragment of a core, both of obsidian. As for tools, there were only five blades, four retouched blades and one retouched flake.

Dating

From the features at the settlement in Košice-Táborisko, we have some data executed in the laboratory in Kiev in 2001 (originally calibrated in 2-D Dispersion Calibration Program Version Cologne 1993):

- feature 1/2000 (Ki-8923): 3290 ± 70 BP = 1539 ± 81 cal BC;
- feature 3/2000 (Ki-8924): 3360 ± 70 BP = 1605 ± 84 cal BC;
- feature 15/2000 (Ki-8925): 3325 ± 70 BP = 1588 ± 81 cal BC;
- feature 37/2000 (Ki-8926): 3480 ± 70 BP = 1787 ± 91 cal BC;
- feature 41/2000 (Ki-8927): 3410 ± 70 BP = 1659 ± 98 cal BC.

The span of dating is 1787–1539 cal BC. For calibration in OxCal 4.4 is the range of dating depending on the sigma deviation in the interval 1891–1458 cal BC at 68.3% probability (1σ) and in the interval 2013–1425 cal BC at 95.4% probability (2σ ; Fig. 30).

Currently, we have dating from several sites of the OFCC but they come from various laboratories. Only some data from Nižná Myšľa, Rozhanovce and Gánovce have been published so far.

The obtained data for the settlement in Košice-Táborisko are close to the measured age of the fortified settlement in Rozhanovce, which belongs to the classical stage of the Otomani-Füzesabony culture, and also close to the dating from Gánovce. The cemetery in Nižná Myšľa is older, also according to dating; it comes from the pre-classical stage of the OFCC. The youngest data are associated with features from settlement II in Nižná Myšľa.

Conclusion

There are not many studied open settlements of the Otomani-Füzesabony culture in the Košická kotlina basin. Settlements were founded near water streams. At the site of Táborisko, this role was played by the stream running across its northern edge. The Hornád river was also visible from the settlement. The studied features at the site of Košice-Táborisko provide an idea of the settlement's layout. Above-ground houses documented by remains of the floor with a hearth in one of them (feature 22/2000) and postholes were inhabited. Some production activities were carried out in sunken features protected by covers carried by post construction (feature 1/2000). Separate hearths were

used for other jobs, probably associated with cooking. Storage pits were used for storing cereals (feature 41/2000). The settlement was larger than the excavation in 2000 documented, because later – during construction of MÖBELIX and DECATHLON shops – other relics of the Otomani-Füzesabony culture in form of pottery and several sunken features were discovered. Rather unfrequent finds of pottery and only sporadical occurrence of bone and antler artifacts together with almost total absence of bronze artifacts suggest peaceful abandonment of the settlement when the inhabitants took all usable artifacts with them.

Older as well as more recent pottery shapes and decoration types are represented at the site of the Otomani-Füzesabony culture at Košice-Táborisko. The older pottery shapes known from the Košťany culture and present in the pre-classical as well as classical stages of the Otomani-Füzesabony culture at the cemetery in Nižná Myšľa include a conical bowl with a handle, conical cups with handles or cups with S-shaped profile and pots with brushed surface. Jugs and cups with turban bodies as well as decorated with vertical grooves and jugs with an oblate spherical bodies are shapes typical of the classical stage of the Otomani-Füzesabony culture. Bowls with inverted rims with spiral ornament are an accompanying feature of the classical Otomani-Füzesabony culture. Cylindrical vessels also occur mainly in the classical stage too.

The finds as well as the radiocarbon dating allow us to classify the settlement in Košice, Táborisko site, in the classical stage of the Otomani-Füzesabony culture.

Fig. 1. Košice. Map of main excavated sites. 1 – Košice-Táborisko; 2 – Košice-Barca, location Svetlá III; 3 – Košice-Barca I; 4 – Košice-Barca III; 5 – Košice-Nižné Kapustníky. Legend: a – settlement; b – fortified settlement; c – cemetery.

Fig. 2. Košice-Táborisko. Situation sketch. Legend: a – road; b – building; c – stream; d – feature.

Fig. 3. Košice-Táborisko. Plan of distribution of features at the settlement. Legend: a – posthole; b – production feature; c – storage pit; d – hearth; e – settlement feature.

Fig. 4. Košice-Táborisko. Area of construction of the OC Cassovia shopping centre.

Fig. 5. Košice-Táborisko. Feature 1/2000. Legend: a – pottery; b – stone; c – daub; d – charcoals; e – destruction of the hearth.

Fig. 6. Košice-Táborisko. Feature 2/2000.

Fig. 7. Košice-Táborisko. Feature 3/2000. Legend: a – pottery; b – stone; c – daub; d – charcoals.

Fig. 8. Košice-Táborisko. Feature 4/2000.

Fig. 9. Košice-Táborisko. Features 5/2000 and 6/2000. Legend: a – pottery; b – stone; c – daub; d – charcoals; e – grey clay; f – grey-brown marbled clay.

Fig. 10. Košice-Táborisko. Features: 1 – 7/2000; 2 – 8/2000; 3 – 9/2000; 4 – 10/2000; 5 – 12/2000; 6 – 14/2000; 7 – 16/2000. Scale: a – 1–5, 7; b – 6.

Fig. 11. Košice-Táborisko. Feature 11/2000.

Fig. 12. Košice-Táborisko. Feature 13/2000. Legend: a – animal bones.

Fig. 13. Košice-Táborisko. Feature 15/2000. Legend: a – pottery; b – stone; c – daub; d – charcoals; e – animal bones.

Fig. 14. Košice-Táborisko. Feature 17/2000. Legend: a – pottery; b – stone; c – daub; d – charcoals.

Fig. 15. Košice-Táborisko. Feature 18/2000. Legend: a – pottery; b – stone; c – daub; d – charcoals; e – burnt layer (hearth).

Fig. 16. Košice-Táborisko. Features: 1 – 19/2000; 2 – 21/2000; 3, 5 – 23/2000; 4, 6 – 20/2000. Legend: a – pottery; b – stone; c – daub; d – charcoals.

Fig. 17. Košice-Táborisko. Feature 22/2000. Legend: a – charcoals; b – very burnt layer; c – less burnt layer; d – black carbon layer; e – top burnt layer; f – lower burnt layer.

Fig. 18. Košice-Táborisko. Feature 24/2000. Legend: a – pottery; b – stone; c – daub; d – charcoals.

Fig. 19. Košice-Táborisko. Features 25/2000 and 26/2000. Legend: a – pottery; b – daub.

Fig. 20. Košice-Táborisko. Features: 1 – 27/2000; 2 – 28/2000; 3 – 29/2000; 4 – 31/2000; 5, 6 – 30/2000; 7, 8 – 32/2000. Legend: a – stone; b – daub.

Fig. 21. Košice-Táborisko. Feature 33/2000. Legend: a – daub; b – burnt layer.

Fig. 22. Košice-Táborisko. Features: 1, 2 – 34/2000; 3 – 35/2000; 4 – 36/2000; 5 – 18/2000, 34/2000, 35/2000. Legend: a – pottery; b – stone; c – daub; d – charcoals; e – antler.

Fig. 23. Košice-Táborisko. Feature 37/2000. Legend: a – pottery; b – stone; c – daub; d – charcoals; e – antler; f – animal bones.

Fig. 24. Košice-Táborisko. Features: 1, 2 – 38/2000; 3 – 37/2000, 38/2000; 4, 5 – 39/2000; 6, 7 – 40/2000. Legend: a – pottery; b – stone; c – charcoals.

Fig. 25. Košice-Táborisko. Feature 41/2000. Legend: a – pottery; b – stone; c – daub; d – charcoals; e – mixed layer; f – dark layer; g – light layer; h – layer of carbons and charred seeds; i – concentration of animal bones; j – destruction of the hearth.

Fig. 26. Košice-Táborisko. Uncovering of the features.

Fig. 27. Košice-Táborisko. Pottery finds. 1–3, 5, 7 – feature 41/2000; 4, 10 – collection; 6 – feature 39/2000; 8, 9 – feature 37/2000; 11 – feature 18/2000.

Fig. 28. Košice-Táborisko. 1, 2, 5–7 – pottery finds; 3 – belt buckle from antler; 4, 8 – bone artifacts. 1 – feature 25/2000; 2 – feature 30/2000; 3, 8 – feature 41/2000; 4 – collection; 5 – feature 40/2000; 6 – feature 39/2000; 7 – feature 1/2000. Scale: a – 2–4, 8; b – 1, 5–7.

Fig. 29. Košice-Táborisko. Pottery finds. 1, 2, 4, 7, 11, 20, 21 – feature 41/2000; 3, 8, 12 – collection; 5 – feature 36/2000; 6 – feature 20/2000; 9, 15 – feature 18/2000; 10 – feature 39/2000; 13 – feature 38/2000; 14, 23 – feature 1/2000; 16, 22 – feature 37/2000; 17 – feature 35/2000; 18 – feature 40/2000; 19 – feature 15/2000.

Fig. 30. Košice-Táborisko. Radiocarbon dating of charcoals from features. 1 – feature 1/2000; 2 – feature 3/2000; 3 – feature 15/2000; 4 – 37/2000; 5 – feature 41/2000.

Tab. 1. Košice-Táborisko. Vegetal remains present in features.

Jazyková redaktorka Miriama Nemergutová

Translated by Viera Tejbusová

doc. PhDr. Lubomíra Kaminská, DrSc.
Archeologický ústav SAV, v. v. i.
Oddelenie pre výskum východného Slovenska
Hrnčiarska 13
SK – 040 01 Košice
kaminska@saske.sk